

Juha Koski

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi Yamk

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen

koulutusohjelma

Opinnäytetyö, 2020

KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN KOKEMUKSIA VANTAALLA

TIIVISTELMÄ

Juha Koski

Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia Vantaalla

67 s. + 4 liitettä

Helmikuu 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen(ylempi amk)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta Vantaalla ja mitata kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaiden elämään laadullista ja määrällistä tutkimusta hyödyntäen. Tiedonkeruumenetelminä olivat haastattelu ja kyselylomake.

Opinnäytetyö on kaksiosainen, jossa ensimmäisessä osassa haastateltiin viittä kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Haastattelujen pohjalta tehtiin kyselylomake, johon vastasi 92 asiakasta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet asiakkaat olivat aineistoa kerätessä kuntouttavassa työtoiminnassa Vantaan kaupungin valmennustaloilla.

Haastattelusta saatu aineisto analysoitiin teemoittelua käyttäen, kyselylomakkeen suljettujen kysymysten vastaukset analysoitiin Spss-ohjelmistoa käyttäen ja avoimet kysymykset teemoittelua käyttäen.

Opinnäytetyön taustalla on voimaantumisen ja osallisuuden käsitteet.

Tulokset jaoteltiin aineistosta saatujen, asiakkaiden kokemuksia kuvaavien teemojen mukaan.

Opinnäytetyön tuloksissa tuli esille enemmän koettuja hyötyjä kuin haittoja. Koetut hyödyt pääosin koskivat arkirytmien parantumista ja sosiaalisia hyötyjä. Opinnäytetyön tulosten perusteella pitkäaikaistyöttömät asiakkaat ovat usein moniongelmaisia ja kaukana työelämästä. Kuntouttava työtoiminta voi tarjota tärkeitä asioita ihmisille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella, moniongelmaisia, mahdollisesti syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa. Vantaalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden mielestä kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan pääsääntöisesti asiakaslähtöisesti.

Opinnäytetyön tuomina kehitysehdotuksina ovat tiivistetty yhteistyö sosiaalipalveluiden ja työllisyyspalveluiden välillä sekä osatyökykyisten panoksen hyödyntäminen paremmin välityömarkkinoilla.

Asiasanat: kuntouttava työtoiminta, voimaantuminen, pitkäaikaistyöttömyys

ABSTRACT

Juha Koski

Experiences of rehabilitative work in Vantaa

67 p. + 4 appendices

February 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree in the Promotion of the Health and Well-Being of People in Danger of Marginalisation

The focus of this research was to study the experiences of clients who are in rehabilitative work in Vantaa, Finland. The goal was to study and measure the impact rehabilitative work has had on clients' lives, using qualitative, and quantitative research. Interviews and a questionnaire were the data collecting methods used in this research.

The research was conducted in two parts. First five clients were interviewed. Based on these interviews, a questionnaire was formed, and 92 clients answered the questionnaire. All clients that participated in the research were at rehabilitative work in coaching houses around the city of Vantaa.

The data gathered from the interviews was analysed using thematic analysis. The data gathered from the questionnaire was analysed partly using Spss software, and partly using thematic analysis.

The theoretic background of this research derived from the concepts of empowerment and participation. The results were categorised based on themes relating to clients' experiences that came from the data.

In the results, there were more positives than negatives found in relation to the experiences people had in rehabilitative work. The positive experiences were mostly related to improvements in the client's daily rhythm and social benefits. The results of the study suggest that long-term unemployed people often suffer from multiple issues that hamper their daily lives. Rehabilitative work can provide benefits to people who are marginalized, have multiple problems in life and are in danger of being socially excluded from the society. Clients in rehabilitative work in Vantaa generally feel that rehabilitative work is organized in a customer-oriented way.

The research suggests that there should be more co-operation between the social services and employment services, and that there should be more options in the intermediate labour market for people who can only work part-time.

Keywords: rehabilitative work, long-term unemployment, empowerment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	6
2.1 Kuntouttavassa työtoiminnassa oleva pitkäaikaistyötön	6
2.2 Vaikutuksen arvioinnin vaikeus.....	8
2.3 Työllistymisen vaikeus ja kuntouttavan työtoiminnan kierre.....	9
2.4 Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia	11
3 VOIMAANTUMINEN JA OSALLISUUS	14
3.1 Voimaantuminen elämänhallintaa edistämässä	14
3.2 Osallisuutta yhteisön kautta	18
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	22
5 YHTEISTYÖTAHO.....	22
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	24
6.1 Toteutustapa ja prosessin eteneminen.....	24
6.2 Teemahaastattelu	25
6.2.1 Aineiston keruu	26
6.2.2 Aineiston analyysi	27
6.3 Kyselylomake	29
6.3.1 Aineiston keruu	31
6.3.2 Aineiston analyysi	32
7 TULOKSET	34
7.1 Kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat	34
7.2 Kuntouttavan työtoiminnan kokemukset	39
7.3 Työllistyminen ja kuntouttava työtoiminta palveluna	45
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
8.1 Pitkäaikaistyöttömän pitkä matka työllistymiseen	53
8.2 Työtoiminta voimaannuttaa ja ehkäisee syrjäytymistä.....	55
8.3 Asiakkaiden näkökulmasta työtoimintaa toteutetaan asiakaslähtöisesti.....	56
9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	57

10 POHDINTA JA KEHITYSEHDOTUKSET.....	58
LÄHTEET.....	61
LIITE 1. Haastattelun teemat ja apukysymykset.....	66
LIITE 2. Kyselylomake	68
LIITE 3. Motivointikirje.....	73
LIITE 4. Tutkimuslupa	74

1 JOHDANTO

Länsimainen hyvinvointiyhteiskunta perustuu siihen, että sen jäsenet ovat ansiotyössä. Monissa tutkimuksissa on havaittu, että työssäkäynnillä on positiivinen vaikutus ihmisen fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Työttömyyden myötä on suurempi riski kärsiä sosiaalisista, terveydellisistä, taloudellisista ja psykososiaalisista ongelmista. (Pehkonen-Elmi ym 2015, 19). Huoli työttömien syrjäytymisestä on kasvanut vuosikymmenen alun jälkeen ja työttömyys pidentyy yhä useammalla ja entistä nuoremmilla. (Sandelin 2014, 4).

Ihmisestä joka ei käy työssä, tulee osa aktivointipolitiikkaa, jonka tavoitteena on saada työtön takaisin työelämään niin pian kuin mahdollista. Suomessa käytössä olevassa aktiivitoimien mallissa, eli inhimillisen pääoman kehittämisen mallissa, tähdätään myös syrjäytymisen ehkäisemiseen, eikä ainoastaan työllistymiseen. Länsimaissa työllisyys on enenevässä määrin myös sosiaalipolitiikan tavoitteena ja syrjäytymisvaarassa olevien pitkäaikaistyöttömien aktivoinnissa kyse on aktiivisesta sosiaalipolitiikasta, jonka yhtenä esimerkkinä toimeentuloturvan edellytyksenä ihminen on veloitettu osallistumaan työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin. Yksi pitkäaikaistyöttömille tarkoitettu työllisyyttä edistävä toimenpide on kuntouttava työtoiminta. Lamoja ja nousukausia tulee ja menee, mutta pitkäaikaistyöttömyys pysyy sitkeästi kuvioissa. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 7-14.)

Olen työskennellyt sosiaaliohjaajana kuntouttavassa työtoiminnassa Vantaan kaupungilla lähes kuusi vuotta ja kiinnostus aiheeseen tulee työni kautta. Kuntouttavalla työtoiminnalla on ristiriitainen maine mediassa, pahimmillaan kuulee puhuttavan pakkotyöstä tai turhanpäiväisestä askartelusta ja vaarana on, että asiakkaiden kokemukset jäävät pienemmälle huomiolle. Vantaan kaupungilla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden prosessia seurataan toteutuneiden jatkopolkujen sekä asiakastyytyväisyyskyselyjen osalta. Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta on tarkasteltu Suomessa esimerkiksi voimaantumisen tai osallisuuden valossa, mutta numeraalista tietoa työtoiminnan vaikutuksesta asiakkaiden elämään on vähän tarjolla. Työtoiminnassa käyvät, monesti moni-ongelmaiset asiakkaat, saattavat kokea huomattavia muutoksia elämässään. Jatkopolkujen lisäksi kokemuksia ei juurikaan tutkita, joten ne jäävät yhteiskunnallisessa

keskustelussa näkymättämiiksi. Tämän työn tarkoitus on kartoittaa asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja mitata kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaiden elämään. Tämän työn yhteistyötahona on Vantaan kaupungin työllisyyspalvelut.

2 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

2.1 Kuntouttavassa työtoiminnassa oleva pitkäaikaistyötön

Kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämä aktiivisen sosiaalipolitiikan toimenpide pitkäaikaistyöttömille (Karjalainen & Karjalainen 2010, 3). Kuntouttavan työtoiminnan lailla pyritään parantamaan pitkään työttömänä olleen henkilön edellytyksiä työllistyä, osallistua koulutukseen tai työ- ja elinkeinoviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapaaluun. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 1 §.) Lain mukaan kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle, ja jossa ei synny virkasuhdetta eikä työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 2 §.) Kuntouttavan työtoiminnan jakson pituus on 3–24 kuukautta ja siihen tulee osallistua vähintään yhden ja enintään neljän päivän aikana kalenteriviikossa ja työpäivän keston tulee olla vähintään neljä tuntia. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 13 §.) Sekä kuntouttavan työtoiminnan lain, että käsikirjan mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla tulee olla elämänhallintaa edistävä vaikutus. Työllistymisen lisäksi muuta vaikuttavuutta ei kuitenkaan mitata järjestelmällisesti.

Aktivoinnilla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla pyritään edistämään työttömien ihmisten työllistymistä ja elämänhallintaa. (Juhila 2006, 61–62). Maailmalla työttömyyden hoitoon liittyy aktivoinnin käsite ja suomessa myös kuntoutuksen käsite on osana sitä. (Kotiranta 2008, 21). Tutkimustiedon verrannollisuuden takia, tässä opinnäytetyössä käytetty aiempi tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta on päätetty rajata suomalaiseen tutkimustietoon.

Aktivointi luonteeltaan asettaa ihmisen kohteeksi, jota aktivoidaan eikä omatoimiseksi tekijäksi. Aktivointi voi toimia ihmisen työllistymistä ja elämää tukevasti mutta sillä on kaksoisluonne. Voiko aktivoinnin ja kuntouttavan työtoiminnan tärkein tavoite olla työllisyysvalmiuksien lisääminen ja ylläpitäminen, tai työmotivaation vahvistaminen (Kotiranta 2008, 156).

Työttömyys sinällään on leimaavaa ja työttömyyteen liitetään niin saamattomuutta kuin laiskuuttakin. Pitkäaikaistyöttömyys- termi on leimaava ja termillä itsessään jaotellaan asiakkaat työttömiin ja pitkäaikaistyöttömiin. Kuntouttava työtoiminta on pitkäaikaisyöttömille suunnattu palvelu. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden näkökulmasta palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja vaikeasti hahmotettava. Taloudellinen epävarmuus on arkipäivää ja taistelu toimeentulosta byrokratian rattaissa käy lähes päivätyöstä. Eri tukien hakeminen ja päätöksistä valittaminen on työlästä. Toimeentulotuen hakeminen ja ruokajonoissa jonottaminen voi olla hyvinkin nöyryyttävä kokemus. Aktiivoinnin myötä, työttömän kansalaisen työttömyys ja sosiaaliturvan saantiehtot ovat tiukentuneet. (Karjalainen 2013, 9). Työttömyysetuuksiin liittyvät sanktiot toimivat parhaiten niiden osalta, joilla on muutenkin hyvät työllistymisedellytykset. Ihmisillä joilla on kasaantuvia ongelmia, tilanne voi jopa niiden myötä pahentua. (Pehkonen-Elmi 2015, 18).

Laissa julkisesta työvoimapalvelusta sekä kuntouttavan työtoiminnan laissa ei suoraan enää puhuta pitkäaikaistyöttömästä. Vuonna 2002 ilmestyneessä laissa julkisesta työvoimapalvelusta pitkäaikaistyötön määriteltiin henkilönä, joka on ollut 12 kuukautta yhtäjaksoisesti työttömänä. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002, 7 §). Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan alle 25-vuotiasta työtöntä työnhakijaa, jolle on maksettu työttömyyskorvausta 180 päivää tai jolla ei ole tutkintoa ja hän on saanut toimeentulotukea 3 kuukauden ajalta. Myös 25 vuotta täyttänyt työtön työnhakija määritellään pitkäaikaistyöttömäksi, jos hän on saanut työttömyyden takia vähintään 300 päivältä työmarkkinatukea. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 3 §).

THL:n 2010 julkaistussa raportissa käsiteltiin yleisimpiä kuntouttavalle työtoiminnalle asetettuja tavoitteita. Työelämään siirtymisen valmistelu ja työelämään totuttelu olivat yleisimmin mainitut tavoitteet. Päivärytmin vakiinnuttaminen, mielekkään sisällön tuominen arkeen ja työkyvön arvioiminen olivat seuraavaksi yleisimpiä raportissa mainittuja tavoitteita. Mielen terveyden parantaminen, sosiaalisten kontaktien luominen, terveydentilan kohentuminen ja taloudellisen tilanteen parantaminen saivat myös mainintoja mutta vähemmän kuin edellä mainitut. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden oli havaittu eroavan hieman sukupuolen perusteella. Naisilla yleisempänä tavoitteena oli työelämään totuttelu, sosiaalisten suhteiden luominen, mielen terveyden kohentaminen ja

ammattitaidon kartuttaminen kuin miehillä. Miehillä tavoitteena esiintyi useammin päih-teettömyyden tukeminen, taloudellisen tilanteen parantaminen, päivärytmin vakiinnutta-minen ja työkuoron arvioiminen. (Tammelin 2010, 53-54.)

2.2 Vaikutuksen arvioinnin vaikeus

Kuntouttavaa työtoimintaa on tutkittu osallistujien kokemusten, taloudellisen vaikutta-vuuden, työllistymisen sekä yksilöllisten vaikutusten näkökulmista. Kuntouttavan työtoi-minnan tilastointi on kuitenkin todettu vaikeaksi, jonka takia kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuutta on hankala arvioida asiakkaan näkökulmasta. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 15).

Kuntouttavaa työtoimintaa tutkineiden, sekä kuntouttavan työtoiminnan parissa työsken-nelleiden ihmisten parissa on ollut huoli siitä, että työtoiminnan vaikutuksia ihmisten elä-mään ei saada näkyväksi. Kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuuden arviointi ainoas-taan työllistyneiden asiakkaiden perusteella ei kerro muista vaikutuksista asiakkaiden elä-mään tai yhteiskunnalle. Aktivointipolitiikan sekä asiakkaan elämäntilanteen kannalta työllistyminen pysyvästi avoimille työmarkkinoille on ideaalein jatkopolku kuntoutta-vasta työtoiminnasta, mutta saavutetaan harvoin. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta asiakkaalle ja ihmiskunnalle on ollut vaikeaa arvioida ilman laadullisia mittareita. Kun-touttavassa työtoiminnassa tehdyn työn tulokset eivät kunnolla tule näkyväksi käytössä olevien tilastojen avulla. (Pihl 2012, 3.)

Tilastoissa seurataan saavutettuja jatkopolkuja, mutta saavutettuja elämänlaadullisia muutoksia ei mitata ja ne näyttävät hitaammin koska prosessit ovat hitaita. (Pihl 2012, 47-50). Nuorten kuntouttavaa työtoimintaa tutkinut Leila Rauvola (2009) havaitsi, että nuoret jotka eivät hyötäneet kuntouttavasta työtoiminnasta kvantitatiivisten tilastojen mukaan, näyttivät hyötävän sittenkin kun aineistoa tulkittiin kvalitatiivisin keinoin. Tämä kertoo tilastoinnin vaikeudesta. (Rauvola 2009, 106). Pihl tutki myös osittain sitä mitä ei tilastoida eli myönteisiä laadullisia muutoksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden elämässä. (Pihl 2012, 47).

2.3 Työllistymisen vaikeus ja kuntouttavan työtoiminnan kierre

Karjalainen ja Karjalainen (2010) havaitsivat tutkimuksessaan, että kuntouttava työtoiminta vahvistaa pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden elämän- ja arjenhallintaa, työ- ja toimintakykyä, sekä edistää hyvinvointia ja osallisuutta toimien ensisijaisesti asiakkaan hoidon ja kuntoutumisen apuvälineenä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kohdalla havaittiin, että pikaiset työelämään siirtymiset ovat harvinaisia ja työtoiminnalla on toimintakykyä ylläpitävä luonne. Kuntouttava työtoiminta on monilla sen asiakkailla ainoa yhteisöllinen toiminta, jossa he selviytyvät. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kuntouttava työtoiminta on enemmänkin sosiaalipoliittinen kuin työllisyyspoliittinen toimenpide.

Sandelin tutki kirjallisuuskatsauksessaan 2014 asiakkaiden kuntouttavalle työtoiminnalle antamia merkityksiä. Asiakkaat kokivat, että elämänrytmi parani, sosiaalinen elinpiiri laajeni ja että he saivat mielekästä työtä ja tekemistä. Katsauksen mukaan asiakkaiden kokemat hyödyt olivat lähinnä myös siis sosiaalipoliittisia. Työllisyyspoliittiset hyödyt toiminnasta jäivät epäselviksi (Sandelin 2014, 5.) On mielenkiintoista nähdä ovatko tämän tutkimuksen löydökset samansuuntaisia, sekä missä määrin asiakkaat kokevat hyötyjä.

Rautakorpi on kehittänyt vuonna 2010 mittarin, jolla voi mitata asiakkaan elämäntilannetta ja siinä tapahtuneita elämänhallinnan, voimaantumisen ja motivaation muutoksia kuntouttavan työtoiminnan aikana. Mittari on laadullinen asiakkaan näkemystä kuvaava tilannearvion väline, jossa on avoimia kysymyksiä ja asiakkaan tilannetta kuvaava asteikko. (Rautakorpi 2010, 62-69). Löytämässäni kuntouttavaan työtoimintaan liittyvissä tutkimuksissa ei käytetty Rautakorven mittaria. Omassa opinnäytetyössäni en aio käyttää Rautakorven kehittämää mittaria, vaan kuvata asiakkaiden kokemuksia sekä mitata niitä numeerisesti.

Aiempien tutkimustulosten perusteella kuntouttavan työtoiminnan hyöty vaikutti olevan vahvasti sosiaalipoliittinen. Työ- ja toimintakyvyn sekä elämän- ja arjenhallinnan kohe-neminen tuli usein esille. Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään, löytyykö uusia koke-muksiin ja hyötyihin liittyviä elementtejä, sekä mittaamaan prosentuaalisesti niiden esiin-tyvyyttä asiakkaiden kokemuksissa.

Kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden työllistymistä voi rajoittaa yksi tai useampi tekijä. Huono-osaisuudella on taipumusta kasaantua ja pitkäaikaistyöttömillä

näkee hyvinkin monimutkaisia elämäntilanteita, jolloin työllistyminen voi vaikuttaa lähes mahdottomalta. (Hämäläinen 1999, 76.) Pihlin tutkimukseen osallistuneista henkilöistä vähintään joka toisella oli joko päihde- tai mielenterveysongelma kuntouttavaan työtoimintaan tullessa. Tutkimuksessa mukana olleilla henkilöillä oli harvoin ainoastaan yksi asia rajoittamassa työllistymistä. (Pihl 2012, 49). Huono-osaisuutta koskevissa tutkimuksissa on huomattu, että köyhyydellä, koulutuksen puutteella ja mielenterveysongelmilla on yhteyksiä toisiinsa. Yleisesti ottaen pitkäaikaistyöttömät asiakkaat eivät ole optimistisia työllistymismahdollisuuksien suhteen (Tammelin 2010, 71–72). Yhteiskunnan sekä asiakkaan elämäntilanteen kannalta työllistyminen pysyvästi avoimille työmarkkinoille olisi paras jatkopolku kuntouttavasta työtoiminnasta, joka tosin saavutetaan harvoin.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta määrittää kuntouttavan työtoiminnan pituudeksi maksimissaan kaksi vuotta. Vantaan kaupungin valmennustaloilla on ollut viime vuosina pääasiallisena käytäntönä, että asiakas on työtoiminnassa maksimissaan vuoden per valmennustalo ja tarvittaessa jatkaa työtoimintaa toisessa paikassa. Jos kuntouttavan työtoimintajakson aikana jatkopolku ei selviä, on vaarana, että syrjäytymisvaarassa oleva ihminen jämähtää taas kotiin, tai päihderiippuvainen ihminen sortuu taas päihdeidenkäyttöön.

Havaintojeni mukaan iso osa pitkäaikaistyöttömistä asiakkaista pyörii kuntouttavan työtoiminnan palveluissa vuodesta toiseen, vaihtaen vain työtoimintapaikkaa kahden vuoden välein, työvoiman palvelukeskuksen visiitti ja odotusaika seuraavaa paikkaa varten vain välissä. Ei ole tavatonta, että vastaan tulee 35-vuotias henkilö, joka on viimeiset 15 vuotta ollut enimmäkseen kuntouttavassa työtoiminnassa. Työtoiminta tarjoaa ihmiselle turvallisen yhteisön ja työtehtävien suorittaminen antaa mahdollisuuden tuntea olevansa tärkeä osa sitä. Tästä ympäristöstä pois lähteminen voi olla vaikeaa varsinkin, jos taustalla on pelko tai kokemuksia epäonnistumisesta. (Hokkanen 2013, 82).

Työttömyyden stigma on vahva ja kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus onkin voimaannuttaa niin, että asiakas ei jää paikalleen. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestettäessä on pyrkimys korostaa sen määräaikaaisuutta ja rohkaista ihmisiä suuntaamaan katsetta kohti työelämää. Ihmisen on luontaista olla epäileväinen muutoksen kynnyksellä ja kuntouttavan työtoiminnan jälkeinen siirtyminen ei ole poikkeus. Taloudellisen tilanteen hankaluus voi myös vaikuttaa haluttomuuteen siirtyä jatkopoluille kuntouttavasta työtoiminnasta. (Jansson 2014, 54-57.) Vantaalla kuntouttavassa työtoiminnassa työskentelevät työntekijät, niin pajaohjaajat, sosiaaliohjaajat kuin uravalmentajatkin työskentelevät

jatkopolkulähtöisesti. Työtoiminnan parissa työskennelleet työntekijät kuitenkin tiedostavat, että eteenpäin jatkaminen työtoiminnasta voi olla hankalaa, kun itseluottamus ei välttämättä ole riittävällä tasolla pitkittyneen työttömyyden takia. Kuntouttavan työtoiminnan on tärkeää lisätä asiakkaan toimintamahdollisuuksia ja integroitumista yhteiskuntaan, muuten vaarana on toiminnallisen loukkuun jääminen pitkäaikaistyöttömille, jossa marginaalisuus voimistuu.

2.4 Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevien tutkimusten tulokset kertovat usein kuntoutumisesta ja hyvinvoinnin lisääntymisestä. (Karjalainen, Saikku, Pasuri & Seppälä 2008, 14–15). Kuntouttavalla työtoiminnalla on havaittu olevan vaikutuksia muun muassa arkirytmiin, päihteidenkäytön hallintaan, elämän mielekkyyden lisääntymiseen, oma-aloitteisuuteen, osallisuuden kokemukseen sekä omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen terveyden, liikunnan ja ruokavalion osalta. (Pihl 2012, 23) Pihl, joka tutki nimenomaan asiakkaiden kokemia kuntouttavan työtoiminnan aikana kokemia hyötyjä totesi, että kuntouttava työtoiminta voi toimia voimaantumisen katalyyttinä. Luhtasela taas eritteli kuntouttavan työtoiminnan merkityksiä kuuteen eri alaryhmään: rytmiä elämään, mielekäs työ, työyhteisö tukee, osaamisen lisääntyminen, etuudet ja aktivoituminen. (Luhtasela 2009, 51).

Kuntouttavan työtoiminnan on havaittu ylläpitävän toimintakykyä ja se saattaa olla ainoa yhteisöllinen toiminta asiakkaan elämässä. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 7–9).

Vuonna 2011 Keski-Suomessa järjestettiin kuntouttavaa työtoimintaa koskevia asiakasraateja joissa havaittiin että asiakkaat kokivat isoimpina kuntouttavan työtoiminnan hyötyinä päivärytmin vakiintumisen, sosiaalisten suhteiden luomisen ja mielekkään sisällön tuomisen arkeen (Ilmonen, Kerminen & Lindberg 2011, 16). Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille suurin muutos elämässä oli normaalin päivärytmin saavuttaminen (Kavakka & Strand 2008, 111). Myös Leena Luhtasela (2009) löytää lisensiaattitutkimuksessaan kuntouttavan työtoiminnan merkitykseksi ihmiselle arjen rytmittämisen, (Luhtasela 2009, 127). Tutkimuksen mukaan asiakkaat ovat kokeneet saavansa elämään säännöllisyyttä ja päivärytmiä kuntouttavan työtoiminnan myötä (Karjalainen & Karjalainen 2010, 67–68). Ihmisten ilmoille lähteminen ja arkirytmin saavuttaminen on asiakkaiden mielestä

kuntouttavan työtoiminnan ansiota ja on tuonut elämään arjen säännöllisyyttä. (Jansson 2014, 51). Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa tutkinut Böckerman havaitsi ryhmän säännöllisen toiminnan myötä osallistujien arkirytmien parantuneen. Toiminnan kautta aktiivisuus on lisääntynyt muillakin elämän osa-alueilla ja elämä ei polje paikallaan samassa tilassa. (Böckerman 2017, 27).

Kuntouttavalla työtoiminnalla näyttää olevan elämänhallinnan edellytyksiä parantava vaikutus. Kavakan ja Strandin tutkimuksessa kaikki haastatellut kokivat elämänhallinnan tunteen lisääntyneen työtoiminnan aikana. Arkirytmien tasaantuminen, mielialan koheneminen ja päihteiden käytön väheneminen olivat yleisiä mainittuja vaikutuksia. (Kavakka, M. & Strand, I. 2008). Pihl työkokemuksensa pohjalta asetti elämänhallinnalliset teemat kuntouttavan työtoiminnan keskeisimmiksi tavoitteiksi. (Pihl 2012, 10). Asiakkailla on ollut taipumusta ymmärtää työkykynsä keskimäärin paremmaksi kuin miksi työntekijät sen kokevat. Työntekijät käyttävät vertauspohjana työelämän vaatimuksia ja asiakkaat kuntouttavan työtoiminnan vaatimuksia. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 43). Kuntouttava työtoiminta on hyvä väline ihmisen työelämävalmiuksien arvioimiseen. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 67).

Asiakkaiden ja heidän mielipiteiden huomioon ottaminen on tärkeää kuntouttavan työtoiminnan onnistumisen kannalta. Osallistujien epäoikeudenmukainen kohtelu voi johtaa jopa kuntouttavan työtoiminnan keskeytymiseen. Asiakslähtöisyys ja osallisuus kulkevat käsi kädessä. Jotta asiakas voi tuntea osallisuutta pitää hänen tuntea, että on mahdollisuus valita ja että mielipidettä kuunnellaan ja arvostetaan. (Kujala 2003, 73). Yhteistyö onnistuu, kun asiakas saa tarpeellisen tiedon päätösten tueksi ja lähtökohtana on asiakkaan tarpeet. (Antikainen-Juntunen 2006, 33).

Janssonin tutkimuksessa havaittiin, että sekä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ja työntekijät toivoivat kuntouttavan työtoiminnan tehtävien suunnittelun olevan yhdessä tehtävä asia. Samassa tutkimuksessa huomattiin, että asiakkaat eivät kokeneet olevansa tarpeeksi osallisena toimintojen suunnittelussa. (Jansson 2014, 53.) Ohjaus sekä palvelun yksilöllinen räätälöinti saattaa puuttua kokonaan. (Tammelin 2010, 71–72). Pääosin asiakkaat kertoivat pitäneensä virkistyspäivistä. Miespuolisia asiakkaita on työntekijöiden mukaan joskus ollut vaikea houkutella mukaan. (Jansson 2014, 53). Työntekijöiden paineet kasvavien asiakasmäärien takia johtavat kompromisseihin laadun suhteen. Elina

Oksanen tutkimuksessa haastateltu johtava sosiaalityöntekijä totesi, että työntekijän jakamisen kannalta on tehtävä kompromisseja laadun suhteen. Tuloksia tavoittelevassa työssä ei ole mahdollista paneutua asiakkaisiin niin paljon kuin haluaisi, joka turhauttaa työntekijää. (Oksanen 2013, 41).

Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus ja säännöt saattavat lisätä pitkäaikaistyöttömän kokemusta kontrolloinnista. Osallistujien kokemus kunnioituksesta ja arvostuksesta saattaa myös kärsiä kuntouttavassa työtoiminnassa, jos henkilökunta ei huolehdi niiden esille tuomisesta. Tehtäessä aktivointisuunnitelmaa viranomaisen, joskus useankin kanssa, asiakas voi saada tunteen altavastaajana olemisesta. Itsemääräämisen tunne on heikko, kun asiakkaan odotetaan olevan valmis nopeisiin muutoksiin ja asiat vaikuttavat ennalta päätetyiltä. (Jansson 2014, 60). Ero työvoimapolitiikan ja sosiaalipolitiikan välillä on kaventunut sosiaaliturvan lisääntyneen vastikkeellisuuden myötä. (Ala-Kauhaluoma 2004, 42–43).

3 VOIMAANTUMINEN JA OSALLISUUS

Sanalla kuntoutuminen korostetaan asiakkaan roolia kuntoutustapahtumassa kuntoutustermin sijasta. Kuntoutumista vastaavia termejä ovat *empowerment* eli suomeksi *valtaistuminen* tai *voimaantuminen* ja *participation* eli sosiaalinen integraatio ja osallistuminen. Voimaantuminen ja osallistuminen ovat kuntoutuksen yleistavoitteita jotka luonteeltaan pätevät kuntouttavassa työtoiminnassa. (Järvikoski 2014, 9.)

Kuntoutuksen toimintaperiaatteet ovat alusta alkaen liittyneet fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kehittämiseen sekä myös työhön palaamisen edistämiseen ja työkyvyn kohentamiseen. Näiden toimintaperiaatteiden voidaan katsoa olevan kuntouttavassa työtoiminnassa edelleen läsnä. (Järvikoski 2014, 11.)

Kuntoutuksen käsite pitää sisällään ajatuksen yksilöllisestä ja tavoitteellisesta toiminnasta, jolla pyritään osallistujan tavoitteiden muutokseen hänen elämäntilanteensa vaativassa kontekstissa kuten esimerkiksi työssä, opinnoissa tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kuntoutus on parhaimmillaan yhteistyötä, jossa työntekijän osuus määräytyy kuntoutujan tarpeiden mukaan. Kuntoutuja itse hallitsee prosessia, tekee päätöksiä ja arvioi tavoitteiden toteutumista ja työntekijä tukee häntä siinä. Kuntoutus ihanteellisesti on voimavarasuuntautunutta ja oma-aloitteisuutta tukevaa. (Järvikoski 2014, 73.)

3.1 Voimaantuminen elämänhallintaa edistämässä

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirjan mukaan kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, joka on tarkoitettu pitkään työttömänä olleille työllistymismahdollisuuksien ja elämänhallinnan parantamiseksi. Toiminnan tavoitteena on edistää työelämäosallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. (Lindqvist ym, 2001, Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.) Kuntouttavaan työtoimintaan saapuessaan on ihminen siis ollut jo pidemmän aikaa poissa työelämästä. Havaintojeni mukaan palvelussa olevien ihmisten kirjo on laaja ja joukossa on paljon pitkäaikaistyöttömyyden myötä syrjäytyneitä ja itsetuottamuksena menettäneitä. Työttömyyden vaikutukset ihmisen fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin ovat usein silmiinpistäviä.

Taustateoriaksi opinnäytetyölleni päätin valita voimaantumisen teorian. Voimaantuminen on kuntouttavan työtoiminnan hyötyjen ytimessä, oli asiakkaan tavoitteena työllistyminen tai muuten vain elämänlaadun paraneminen. Kuntouttavassa työtoiminnassa työskennellessäni tekemieni havaintojen mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla on mahdollisuus tarjota voimaantumista tukevia tekijöitä. Kuntouttava työtoiminta parhaimmillaan edistää asiakkaan osallisuutta tarjoamalla yhteisöllisyyttä sekä mahdollisuuden vertaistukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Voimaantuminen on prosessi, jossa yksilö tai yhteisö saa voimaa, energiaa ja voimavaroja omaan elämäänsä. Voimaantuminen on osallistava ja aktiivinen prosessi, jossa yksilöt, yhteisöt ja organisaatiot pystyvät hallitsemaan paremmin itseään ja toimintaansa sekä saavat sosiaalisia voimavaroja ja kykyä vaikuttaa asioihin. Ihmisen identiteettiin voimaantuminen tuo sekä sisäisiä, että ulkoisia muutoksia. Muutosten syntyä tukee ympäristö, jossa ihminen voi kokea osallisuutta, arvostusta ja hyväksyntää. Sosiaalisen tuen ja vuorovaikutuksen merkitystä voimaantumisessa ei voi vähätellä, aktiivinen osallistuminen juuri yhteisössä sekä mahdollisuus vaikuttaa asioihin edesauttaa voimaantumisen prosessia. (Mahlakaarto 2010, 25-30.)

Voimaantumisen ytimessä on omaehtoinen itsensä auttaminen, joka vaatii sosiaalisen verkoston tukemaa vuorovaikutusta. Ihmisen hyvinvointi joko toteutuu tai jää toteutumatta, aina henkilön omista lähtökohdista riippuen. Vuorovaikutustilanne onnistuessaan vahvistaa ihmisen itsetuntoa ja auttaa hahmottamaan omia kykyjään. Vahvistunut itsetunto tukee elämänhallintaa kaikissa elämäntilanteissa. (Heikkilä & Heikkilä 2005, 24–30.)

Voimaantuminen vaikuttaa ihmisen elämänhallinnan kohentumiseen. Sosiaaliset taidot, itseluottamus sekä arkirytmien tasaantuminen ovat osa elämänhallintaa. Voimaantumisen mahdollistaa asiakkaan tilanteen huomioiminen psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen toimintakyvyn kannalta. Voimaantumiseen kuuluu usko yhteiskuntaan kuulumisesta ja tunne omista vaikutusmahdollisuuksista. (Ala-Kauhaluoma, ym. 2004, 28.) Voimaantumisen käsite on ollut käytössä suomessa ainoastaan parikymmentä vuotta. Termejä valtuutus, valtuuttaminen ja mahdollistaminen on käytetty kuvaamaan prosessia, jossa

ihminen rohkaistuu täysivaltaiseksi ja vastuulliseksi asioidensa hoitajaksi. (Hokkanen 2009, 330–331.)

Omien voimavarojen tunnistaminen, itsensä arvostaminen ja kyky operoida sosiaalisissa verkostoissa kuvaa myös hyvin voimaantumista. (Vesterinen 2006, 190). Voimaantuminen on myös sosiaalinen prosessi ja ympäristön turvallinen ilmapiiri ja valinnanvapaus luo pohjan sille. Ihmisten välinen kunnioitus tuo tunteen tarpeellisuudesta ja hyväksynnästä. Tavoitteellinen, yhteinen tekeminen voimaannuttaa niin yksilöä, kuin yhteisöä. (Siitonen 1999, 16–26, 61–93.) Oikeilla olosuhteilla ja toimintaympäristöllä voidaan edesauttaa tai jarruttaa voimaantumista (Siitonen 1999, 14) Viranomaisten taholta tulevilla palveluilla ja motivoinnilla pystytään siis vaikuttamaan voimaantumiseen. Työntekijän ja asiakkaan välisten aktivointi keskusteluiden siirryttyä asiakkaan dialogiksi itsensä kanssa, voi voimaantumisen prosessi saada alkunsa. (Pihl 2012, 31).

Eriyisesti voimaantumisen prosessia kuntouttavassa työtoiminnassa on tutkittu useassa opinnäytetyössä. Voimaantuminen on monesti kuntouttavasta työtoiminnasta saatava hyöty ja näin ollen liittyä olennaisesti myös omaan opinnäytetyöhöni. Päivi Ahola-Anttonen pro gradussa, voimaantumista edistäviä tekijöitä, keskityttiin asiakkaiden voimaantumisen kokemuksiin. Tutkimuskohteiksi oli valikoituneet kuntouttavan työtoiminnan kautta joko koulutukseen tai työhön edenneet asiakkaat. Tutkimuksessa havaittiin, että jotkut kuntouttavassa työtoiminnassa olevat asiakkaat saivat takaisin sosiaalisia ja vastuunkannon kykyjään. Voimaantuminen johti myös siihen, että asiakkaat pystyivät taas asettamaan koulutukseen ja työllistymiseen liittyviä tavoitteita. (Ahola-Anttonen 2012, 92.)

Böckerman kertoi tutkimustuloksissaan työtoiminnan vaikuttaneen ihmisten aktiivisuuden lisääntymiseen ja parempaan terveydestä huolehtimiseen. Aikojen varaaminen terveydenhuoltoon ja laskujen maksaminen ajallaan tulivat esille konkreettisina esimerkeinä. Ihmiset näkivät yhteyden myös aktiivisuuden lisääntymisen ja työllistymispolulla etenemisen kanssa. (Böckerman 2017, 47.)

Nuorten voimaantumista kuntouttavassa työtoiminnassa tutkivassa, kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusten tuloksissa on ristiriitaisuuksia. Määrällisten tulosten mukaan osa nuorista ei hyötynyt työtoiminnasta, laadullisia tuloksia katsottaessa kuitenkin myös

he tuntuivat hyötyneen työtoiminnasta. Nuorten työtoimintaan sitoutuminen jo itsessään on merkki voimaantumisen. (Rautakorpi 2009). Pihl löysi 46 eri laadullista muutosta asiakkaiden elämässä, joissa yhteisenä nimittäjänä oli voimaantuminen. Pihl kuvaileekin kuntouttavan työtoiminnan toimineen voimaantumisen katalyyttinä. (Pihl 2012, 65-67).

Pitkällä työttömyydellä on negatiivinen vaikutus ihmisen itseluottamukseen ja uskoon omista kyvyistä. (Kotiranta 2008, 114). Osallistavana tekijänä kuntouttava työtoiminta voi saada ihmisen luottamaan itseensä ja kykyihinsä uudelleen, joka auttaa työllistymisen polulla. (Juhila 2006, 120). Työttömäksi jääneellä ihmisellä itsetunto alkaa laskea nopeasti ja sen palauttamiseen tarvitaan aikaa ja tukea. (Jansson 2014, 48). Työtoiminnassa tapahtuva vuorovaikutus voi vahvistaa asiakkaan itsetuntoa ja auttaa tunnistamaan sekä sanoittamaan oma osaaminen. Heikkilä ja Heikkilä (2005, 28–30). Kuntouttava työtoiminta edesauttaa voimaantumista, joka näkyy konkreettisesti itsetunnon vahvistumisena ja lisääntyneenä toimintakykynä. (Luhtasela 2009, 73).

Arjessa tapahtuvan muutoksen huomaaminen on tiedostamista ja poisoppimista jostain. Muutoksen havaitsemisen myötä ihminen motivoituu, kun on tavoite, johon pyrkiä. Myönteisesti virittynyt mieli mahdollistaa motivaation. Jos ihmisen on vaikea uskoa tulevaisuuteen, on tavoitteiden asettaminen ja motivoituminen hankalaa. (Isola ym. 2017, 15–16.) Työttömyys murentaa itseluottamusta eikä korjaannu hetkessä, vaan pitkän ajan kuluessa. Myönteisenä seurauksena työtoiminnasta on usein itsetunnon vahvistuminen, joka kertoo työtoiminnan voimaannuttamasta voimasta. Konkreettisesti Pihlin tutkimukseen osallistuneet henkilöt kertoivat vahvistuneen itseluottamuksen näkyvän muun muassa parempana ryhtinä ja rohkeutena sosiaalisissa tilanteissa.

Elämänhallintaa on itsetuntemuksen mahdollistama taito suunnitella, asettaa, saavuttaa tavoitteita, joka yhdistyy koettuun hyvinvointiin. Tämän prosessin reflektointi ja siihen reagoiminen on myös iso osa elämänhallintaa. (Forss, Kanerva, Kanninen, Laitio & Likki. 2013, 27.) Elämänhallinnallisiksi taidoiksi voidaan luokitella myös päihteidenkäytön hallinta, päivärytmin pitäminen. Työtoiminnan myötä edellä mainittujen lisäksi sosiaalisten kontaktien lisääntymisellä, terveydestä huolehtimisella ja oma-aloitteisuuden lisääntymisellä on positiivista vaikutusta elämänhallintaan. (Pihl 2012, 20). Elämänhallinta sisältää paljon muutakin kuin työllistymisen. Elämänhallinnassa on kyse siitä, että

elämisen kannalta välttämättömät asiat ovat järjestyksessä ja ihminen kokee elämän olevan omilla käsissään. (Juhila 2006, 61–62).

Elämänhallinta ja toimintakyky pitävät sisällään hyvin samankaltaisia asioita. THL:n sivuilla toimintakyky määritellään ihmisen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten voimavarojen mukaan elämässä ja arjessa. Voimavarojen ollessa tasapainossa ympäristön kanssa, on mahdollista voida hyvin, olla osa yhteiskuntaa, pärjätä työelämässä ja selviytyä arjesta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016.) Isolle osalle kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista työssä käyminen ei ole realistinen tavoite. Työllistymisen esteiden purkamiseksi, säännöllinen päivärytmi on tärkeää ja tuo elämään mielekkyyttä (Pihl 2012, 62). Sujuva arki voi olla jotain, joka tukee elämänhallintaa ja voi tehdä elämästä mielekkäämpää (Alakauhaluoma ym. 2004, 166).

3.2 Osallisuutta yhteisön kautta

Yhteiskunnan odotukset ja vaatimukset muodostavat kaikille oman sosiaalisen roolin, jossa selviytyminen riippuu ihmisen voimavaroista, taidoista ja motiiveista. Kun ihminen tuntee omaavansa oman sosiaalisen roolin, tuntee hän itsensä osaksi yhteiskuntaa ja ymmärtää mahdollisuutensa osallistua ja vaikuttaa. Sosiaaliset roolit ovat tärkeitä niin yksilöille kuin yhteiskunnallekin. Yhteiskunnalle sosiaaliset roolit merkitsevät jatkuvuutta, koska kansalaisilta odotetaan työpanosta; osallistumista yhteiskunnan toimintaan ja veloitetta itsensä elättämiseen. Sosiaalisen toimintakyvyn kannalta työnteolla on tärkeä rooli. Työ sisältää usein ihmissuhteiden verkoston, jossa ihminen voi kokea olevansa arvostettu. Työttömyys kaventaa sosiaalista toimintaympäristöä ja vähentää ihmissuhteiden määrää. Tämä luo osattomuuden ja sivullisuuden tunnetta, sekä vähentää vaikutusmahdollisuutta. (Aho 1999, 311–312.)

Osallisuus tarkoittaa kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, joka mahdollistaa yhteyden vuorovaikutussuhteisiin ja aineellisiin sekä aineettomiin asioihin, jotka lisäävät elämän merkityksellisyyttä. Aineelliset asiat kuten asuminen ja kohtuullinen toimeentulo tai aineettomat, kuten luovuus, turva ja luottamus tuovat merkityksellisyyttä elämään. Osallisuus on kokonaisvaltaista vaikuttamista oman elämän kulkuun, toimintoihin ja mahdollisuuksiin. Osallisuus ilmenee oman elämän päätösvaltaana toimintaympäristöissä jotka

ovat hallittavia ja ymmärrettäviä. Osallistuminen merkityksellisyyden kokemiseen ja luomiseen sekä vastavuoroisesti toimiviin sosiaalisiin suhteisiin on osallisuutta. Osallisuus voidaan ymmärtää myös kuulumisen tunteena. (Isola ym 2017, 5.) Kuntouttavalla työtoiminnalla on mahdollisuus edesauttaa osallisuuden kokemuksen vahvistamista. Mahdollistamalla mukana oleminen, yhdessä toimiminen sekä hyväksymällä ja hyödyntämällä asiakkaan asiantuntijuus. (Karvinen & Terra 1999, Laitila 2010).

Kun osallistuja pystyy vaikuttamaan osallistumiseensa ja itseään koskeviin asioihin, lisää se kokemusta oman elämän hallittavuudesta. Ammatillisissa käytännöissä yhteisöllinen työote avaa ovia poliittiseen osallistumiseen antamalla osallistujille vaikuttamisen mahdollisuuksia ja vastuuta yhteisten asioiden hoitamiseen. Autonomisuuden ja osallisuuden tunteen lisäämiseksi, työtoimintapaikan valintaan vaikuttaminen on tärkeää asiakkaalle. Riippuen tilanteesta asiakas kokee, että kuntouttavaan työtoimintaan pääsee omasta halusta, sinne ajaututaan tai joudutaan pakon sanelemana. Jos asiakkaalle ei tule tunnetta valinnanvapaudesta, osallisuus jää osallistumiseksi. Jos työtoiminnan lähtökohtana toimii asiakkaan omat kiinnostuksen kohteet ja kyvyt, eikä pakon sanelemat osallistamistoimet, voi kuntouttava työtoiminta vahvistaa huono-osaisen osallistujan osallisuutta yhteiskunnassa. (Mäntyneva & Hiilamo 2017, 7-9.) Tunne mahdottomuudesta vaikuttaa omiin asioihin ja tunne merkityksettömyydestä saattaa kasautua, heikentäen toimijuutta. Pitkäaikaistyöttömällä on vaarana tyytyä heikkoon tilanteeseen ja kohtalonomaisesti sopeutua asemaansa.

Kuntouttavan työtoiminnan onnistumisen kannalta tärkeitä tekijöitä työtoiminnan oikea-aikaisuus asiakkaalle, yhteistyön toimivuus sekä työntekijöiden tuki ja mielekäs työ. (Kavakka & Strand 2008, 97.) Mielekkäänä koettu työ ja onnistumisen kokemukset siinä sekä ohjaajien kannustava ote ovat tärkeitä. Yhteisössä toimiminen ja asioiden jakaminen tuo asiakkaille uusia näkökulmia ja antaa mahdollisuuden siirtää huomiota omasta mahdollisesta ahdingosta pois päin. Ryhmytyminen on jäsenille sinänsä tärkeä prosessi ja asioita halutaan jakaa ja kokea yhdessä. Jansson summasi, että kuntouttava työtoiminta parhaimmillaan voimaannuttaa asiakasta, ehkäisee syrjäytymistä ja parantaa osallisuutta. (Jansson 2014, 51-52). Pärjääminen työtoiminnassa ja sen yhteisössä parantaa itseluottamusta. Kuntouttavassa työtoiminnassa oleville ihmisille tulee mahdollisuus luoda uusia ihmis-suhteita ja osana työyhteisöä tuntea paremmin olevansa osa yhteiskuntaa. (Jansson 2014, 60).

Pihlin tutkimuksen empiirisessä aineistossa nousi esille kuntouttavan työtoiminnan positiivisia sosiaalisia vaikutuksia. Kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa, ihmisten ilmoille pääseminen ja hyvä työporukka Pihlin mukaan vähensivät ihmisten kokemusta yksinäisyydestä. Pihlin mukaan juuri yhteisöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät muutokset ovat tärkeä osa kuntouttavaa työtoimintaa ja tukevat asiakkaiden voimaantumisen prosessia. Asiakkaat toivat esiin työtoiminnan mukanaan tuomaa ihmissuhteiden verkostoa jossa voi kokea kuuluvansa ryhmään ja nauttia arvostusta. Työttömyydellä on taipumus kaventaa sosiaalista roolia ja lisää osattomuuden sekä sivullisuuden tunnetta (Aho 1999, 311–312.) Työyhteisöltä saatava tuki ja osallisuuden lisääntyminen työtoiminnan sosiaalisena ulottuvuutena on tärkeä kuntouttavan työtoiminnan merkitys. (Luh-tasela 2009, 127). Tutkimuksen mukaan asiakkaat ovat saaneet arkirytmän lisäksi myös sosiaalisia suhteita työtoiminnan myötä. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 67–68).

Pihl totesi sosiaalisen eristyneisyyden olevan yksi tavallisimmista seurauksista pitkään jatkuneesta työttömyydestä (Pihl 2012, 52). Työelämäosallisuuden edistämiseksi ja asiakkaan voimaantumisen edistämiseksi vertaistuki on tärkeässä roolissa. Samankaltaisia kokemukset pitkäaikaistyöttömyyden lieveilmiöistä lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Böckerman 2017, 28).

Vertaistuella tarkoitetaan vuorovaikutusta ja dialogia elämäntilanteesta toisten ihmisten kanssa. Viranomaiset ja edes läheiset eivät pysty välttämättä antamaan vertaistukea oma-kohtaisen kokemuksen puuttumisen takia. Vertaistoiminnan lähtökohtana on vapaus valita suunta elämälleen sekä omaehtoisuus, (Rissanen & Puumalainen 2016). Sosiaalinen tuki on tärkeä osa elämänhallinnan tukemisessa auttaen ihmistä saavuttamaan tavoitteensa. (Forss, Kanerva, Kanninen, Laitio & Likki. 2013, 27).

Mäntyneva ja Hiilamo tutkivat osallisuutta kuntouttavassa työtoiminnassa, ja tarkemmin ottaen osallisuuden mahdollistavaa ja poissulkevaa luonnetta. Tutkimuksen aineiston perusteella kuntouttavassa työtoiminnassa muodostuvat yhteisöt ovat alituisessa muutoksessa asiakkaiden vaihtuvuuden takia ja ovat väliaikaisia luonteeltaan. Vaikka yhteisöt ovat väliaikaisia, esiintyy niissä osallistavia ja toimijuutta vahvistavia tekijöitä. Toisten auttaminen, yhteistyö, huumori, yhdessä syöminen, kisailu ja huomionosoitukset näistä esimerkkeinä. Ohjaajien toiminta mahdollistaa myös toimijuuden vahvistamisen.

Asiakkaiden mielipiteiden huomioon ottaminen päätöksenteossa ja heidän työpanoksen arvostaminen vahvistaa toimijuutta sekä yhteishenkeä. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevilla ihmisillä on tapana puhua muista osallistujista työtovereina ja ystävyyssuhteita solmittiin kuntouttavan työtoiminnan lomassa. (Mäntyneva ja Hiilamo). Kuntouttavalla työtoiminnalla on ollut asiakkaiden sosiaalista selviytymiskykyä parantava vaikutus. Kuntouttava työtoiminta useissa tapauksissa ylläpitää asiakkaan toimintakykyä ja voi olla asiakkaan ainoakin yhteisöllinen kontakti. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7–9).

Syrjäytymistä määritellään kasautuvana huono-osaisuutena, jossa ihmisellä ei ole taloudellisia tai materiaalisia resursseja. Syrjäytynyt on ajautunut yhteiskunnassa normaalina pidettyjen tilojen ja tavoiteltavien asioiden ulkopuolelle. (Juhila 2006, 52–55.) Työttömyydellä ja yksinäisyydellä on tutkitusti havaittu olevan yhteys. Jo vuosituhannen alussa tehdyssä tutkimuksessa huomattiin että kuntouttavalla työtoiminnalla on osallisuutta lisäävä ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. (Ala-Kauhaluoma ym. 2004). Syrjäytymisen voi määritellä sosiaalisten instituutioiden ulkopuolelle jättäytymisenä tai joutumisena. Työmarkkinat on yksi tällaisista instituutioista, jotka luovat taloudellista integraatiota yhteiskuntaan.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja mitata kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaiden elämään. Tutkimus antaa uutta tietoa asiakkaan näkökulmasta työtoiminnasta saataviin kokemuksiin ja auttaa ymmärtämään asiakkaiden lähtökohtia paremmin. Asiakkaiden kokemukset voivat toimia kuntouttavan työtoiminnan kehittämisen tukena. Tavoitteena on auttaa Vantaan kaupunkia kehittämään kuntouttavan työtoiminnan palvelua ja asiakaslähtöisyyttä. Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia ei systemaattisesti mitata, jonka takia ne jäävät helposti näkymättömiksi. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on seuraava: Millaisia kokemuksia ihmisillä on työtoiminnasta Vantaalla?

5 YHTEISTYÖTAHO

Opinnäytetyön työelämän yhteistyötahona on Vantaan kaupungin työllisyyspalvelut. Vantaa on suomen neljänneksi suurin kaupunki asukasluvulla mitattuna. Vantaalla asuvista 230 000 ihmisestä työttömiä työnhakijoita oli 10186 elokuun 2019 lopussa. Vantaalla on 8,9 prosentin työttömyysaste, joka on suomen muihin isoihin kaupunkeihin suhteutettuna pieni lukema. Vantaan kaupungin valtuuston strategiassa vuosille 2018-2021 on asetettu tavoitteeksi puolittaa työttömyysaste. Vuoden 2019 elokuussa nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä oli 1117, ulokomaalaisia työttömiä 2617 ja pitkäaikaistyöttömiä 2407. Vantaalla työmarkkinatuen kuntaosuus on kasvanut maltillisemmin kuin lähellä olevissa isoissa kaupungeissa Helsingissä ja Espoossa.

Vantaan kaupungilla on tullut juuri voimaan organisaatiomuutos vuoden 2020 alusta alkaen ja Työllisyyspalvelut sijoittuu kaupunkistrategian ja johdon alaisuudessa olevien kasvupalveluiden alle. Monissa kunnissa kuntouttava työtoiminta on sosiaali- ja terveystyöpalveluiden alaisuudessa. Vantaan työllisyyspalveluiden tehtäviin kuuluu työllisyyden edistäminen ja kehittäminen. Työllisyyspalvelut tekevät yhteistyötä

valtion hallinnon, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään Vantaalla kaupungin omilla työvalmennustaloilla pajatoimintana, integroiduissa kaupungin omissa toimipisteissä sekä ostopalveluna tilattuna eri palveluntuottajilta. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää myös valtion virastossa, säätiöissä tai yhdistyksissä. Vantaan työllisyyspalvelut edistää työllisyyttä myös nuorten ohjaamon, yritysohjaamon, palkkatukityöllistämisen ja valtti-tuen kesätyöseteleiden avulla.

Työtoimintajakson aikana asiakas voi osallistua erilaisiin työllistymistä edistäviin koulutuksiin, joihin kuuluvat muun muassa hygieniapassi- ja työturvallisuuskorttikoulutukset. Kuntouttavan työtoimintajakson aikana pohditaan yhdessä sosiaalihoajaan kanssa esimerkiksi työllistymisen esteitä ja pyritään niiden poistamiseen tai lieventämiseen. Asiakas voidaan ohjata esimerkiksi velkojen selvittelyyn. Jatkokulkuna voi olla myös työkokeilu tai palkkatuettu työ. Työllisyyspolulla etenemiseen vaikuttaa esimerkiksi joustavaksi kehitetty matalakynnyksinen palvelupolku.

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään niin kaupungin omissa yksiköissä, kuten kirjastoissa ja päiväkodeissa, kuin valmennustaloillakin. Vantaalla valmennustaloja on kolme. Reeli, jossa harjoitellaan pesula- tai varastotyötä, Koutsi, jossa painopiste on enimmäkseen työkokeilussa ja Vantaan Luxi, jossa on useita kuntouttavan työtoiminnan yksiköitä eli työpajoja. Työvalmennusyksiköt ovat käytännöllisiä esimerkkejä hybriditoimijuudesta. Kuntouttavassa työtoiminnassa oleva asiakas saa useat tarvitsemansa palvelut matalalla kynnyksellä. Asiakkaan palveluprosessissa mukana ovat työvalmennusyksiköiden, eli työpajojen ohjaajat, sosiaalihojaajat ja uravalmentajat. Prosessimallin myötä asiakas saa vahvan tuen työllistymisen edistämiseen ja työllistymispolulla etenemiseen.

Vantaa osallistuu vuoden 2020 keväällä alkaviin työllisyyden kuntakokeiluihin. Kuntakokeilun piiriin ohjataan ne työttömät työnhakijat, jotka eivät ole oikeutettuja ansiopäivärahaan ja kohderyhmään kuuluvat alle 30-vuotiaat sekä maahanmuuttajat, jotka ovat joko työttömänä tai TE-palveluiden asiakkaina. Vantaa vastaa kokeilun ajan näiden asiakasryhmien julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta. Työllisyyskokeilujen tarkoituksena on tehostaa työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista. Kokeiluissa pyritään kehittämään työllistymistä tukevia palveluja ja palvelumalleja, joilla voidaan vastata asiakkaiden yksilöllisiin

palvelutarpeisiin. (Työ- ja elinkeinoministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Työllisyyden kuntakokeilu.)

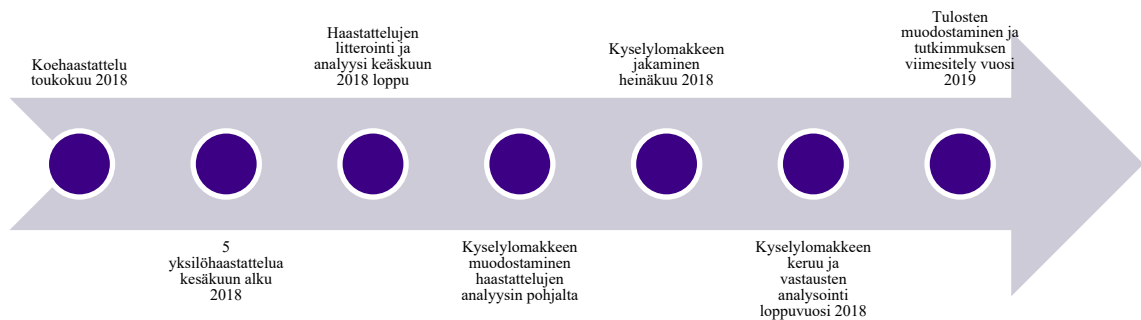
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Toteutustapa ja prosessin eteneminen

Tutkimus on yksilötyönä tehty empiirinen ja monimenetelmäinen tutkimuksellinen työ, jossa aineisto kerättiin haastattelujen ja kyselylomakkeen avulla. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa viidelle kuntouttavassa työtoiminnassa olevalle asiakkaalle tehtiin yksilöhaastattelu ja toisessa osassa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille jaettiin kyselylomake. Aineistonkeruun ensimmäisessä vaiheessa haastatteluiden avulla selvitettiin asiakkaiden konkreettisia kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Aineistonkeruun toisessa vaiheessa haastatteluaineiston ja teorian pohjalta muodostui kyselylomake, jonka avulla mitattiin työtoiminnan koettuja vaikutuksia asiakkaiden elämään.

Keskustelin tutkimuksen aiheesta työelämään valmennuspalvelut- yksikön esimiehen kanssa syyskuussa 2017. Tutkimuksen tekeminen hyväksyttiin Vantaan työllisyyspalveluiden johtajalla, jonka jälkeen työn ideapaperi palautettiin ja hyväksyttiin. Tutkimuksen suunnitelma hyväksyttiin koulun puolesta, ja hain tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta. Koehaastattelu tehtiin toukokuun puolivälissä 2018 ja yksilöhaastattelut kesäkuun alussa. Seuraavaksi oli vuorossa haastattelujen litterointi ja analyysi. Haastattelujen analyysin pohjalta muodostui kyselylomake, joka annettiin asiakkaille kesäkuun aikana. Marraskuun aikana aloitin kyselylomakkeiden vastausten analysoinnin. Vuoden 2019 aikana tulokset analysoitiin ja johtopäätökset muodostuivat. Opinnäytetyön kirjoitusurakka valmistuu vuoden 2020 alussa.

KUVIO 1, Opinnäytetyön eteneminen:

6.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Haastattelu ei siis välttämättä etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen teemoihin. Haastattelu vaatii tekijältään jatkuvaa reflektointia tiettyjen kysymysten osalta. Tutkimuskysymysteni pohjalta pyrin ohjaamaan haastattelua kuntouttavan työtoiminnan kokemuksiin. Kysymysalue on pääpiirteittäin määritelty, mutta teemojen puhumisjärjestys on yleensä vapaa, eikä kaikkien haastateltavien kanssa välttämättä puhuta kaikista asioista samassa laajuudessa. Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34)

Teemahaastattelu sopii hyvin tiedonhankintamenetelmäksi opinnäytetyötäni varten, koska se on empiirisen näkökulman saamiseksi hyvä menetelmä. Puolistrukturoitu teemahaastattelu antaa tilaa tutkia ihmisten yksilöllisiä kokemuksia työtoiminnasta. Suoran vuorovaikutuksen kautta tutkimustieto saadaan heti haastattelutilanteessa ja tilannetta voi ohjata haluamaansa suuntaan. Viittä kuntouttavan työtoiminnan asiakasta haastateltiin tutkimusta varten. Asiakkaiden haastattelut olivat yksilöhaastatteluja.

Haastattelulomakkeen runko on tutkimuksen liitteenä, jossa kysymykset näkyvät numeroituna. Haastattelurunko koostuu perustietojen kysymyksistä, kysymyksistä liittyen kuntouttavan työtoiminnan aloittamiseen, kuntouttavan työtoiminnan kokemuksista, työympäristöstä, koetuista vaikutuksista elämään, tuen tarpeesta ja tulevaisuudesta. Kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen taustoista olennaista oli kysyä, miksi asiakas mielestään oli kuntouttavassa työtoiminnassa ja mitkä olivat tavoitteet työtoiminnalle. Vaikka työtoiminnan lähtökohdat eivät suoraan liity kuntouttavan työtoiminnan kokemuksiin, ovat ne niin iso osa prosessia, että halusin niitä käsiteltävän.

Haastattelujen kysymykset 4-8 kuntouttavan työtoiminnan kokemuksista koskivat suoraan tutkimuskysymystä. Haastateltavilta asiakkailta kysyttiin, minkälainen kokemus työtoimintaan osallistuminen on ollut heille. Asiakkailta kysyttiin, onko heidän mielestään työtoiminta ollut sopiva ratkaisu heille, sekä pyydettiin erottelemaan heidän kokemuksista positiivisia ja negatiivisia tekijöitä. Työkokemukseni perusteella työyhteisöllä, sosiaalisella ympäristöllä, työn mielekkyydellä ja ilmapiirillä on suora vaikutus ihmisten kokemuksiin kuntouttavasta työtoiminnasta, jonka takia näistä kysyttiin haastatteluissa kysymyksillä 9-13.

Kysymykset 15-20 vaikutuksista asiakkaiden elämään koskevat myös suoraan tutkimuskysymystä ja käsittelevät mahdollisia asiakkaiden kokemia vaikutuksia kuntouttavassa työtoiminnassa. Yksi tutkimuksen tavoitteista on auttaa Vantaan kaupungin työllisyyspalveluita kehittämään toimintaansa ja kysymykset 21 ja 22 liittyvätkin asiakkaiden saamaan ja tarvitsemaan tukeen työtoiminnan aikana. Kysymykset 24 ja 25 koskevat jatkopolkuja työtoiminnan jälkeen ja tulevaisuutta.

6.2.1 Aineiston keruu

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen haastateltavat asiakkaat löytyivät vieraillemalla Vantaan kaupungin kuntouttavan työtoiminnan valmennustaloilla. Valmennustaloja on yhteensä kolme, joista kahdesta löytyi yhteensä viisi haastateltavaa. Kiersin valmennustalojen pajoilla henkilökohtaisesti kertomassa kuka olen, mitä tutkin, miksi teen tutkimusta ja mihin sitä mahdollisesti käytetään. Esittelyni lopuksi kysyin, löytyykö halukkaita haastateltavaksi. Kerroin, että jos halu osallistua tutkimukseen syttyy myöhemmin, niin

asiakas voi olla yhteydessä pajaohjaajaan, joka on puolestaan yhteydessä minuun. Ensimmäisellä valmennustalolla iltapäivällä vieraillessa löytyi heti ensimmäinen haastateltava. Seuraavana päivänä palasin samaan taloon aamulla jolloin löytyi kaksi seuraavaa haastateltavaa. Kolmantena päivänä menin toiseen valmennustaloon eri paikkakunnalle aamulla. Tällä vierailulla kukaan ei halunnut tulla haastateltavaksi. Seuraavana päivänä palasin toiselle valmennustalolle iltapäivällä jolloin haastateltavia löytyi kaksi lisää. Valmennustalojen pajat toimivat kahdessa vuorossa, siksi vierailu iltapäivällä sekä aamulla. Koska haastateltavia löytyi kahdesta ensimmäisestä talosta viisi, minun ei tarvinnut etsiä kahdelta muulta valmennustalolta haastateltavia.

Kaikki haastattelut toteutettiin semi-strukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen ääninauhurilla. Ensimmäisessä valmennustalossa tehdyt kolme haastattelua tehtiin talon aulan yhteydessä sijaitsevassa huoneessa. Puhelimen ääninauhurin toimivuus ja kuuluvuus testattiin ennen ensimmäistä haastattelua. Toisessa valmennustalossa tehdyt haastattelut tehtiin yläkerrassa olevassa talon esimiehen huoneessa. Molemmat huoneet tarjosivat rauhallisen ja äänisuojatun tilan. Haastattelut tehtiin Vantaan kaupungin kuntouttavan työtoiminnan valmennustaloilla, joiden välillä liikuin riippuen siitä, milloin haastateltavat asiakkaat ovat paikalla.

6.2.2 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön laadullisen aineiston analyysimenetelmänä käytin temaattista analyysiä. Temaattisen analyysin avulla voin tunnistaa ja analysoida tutkimusaineistossa esiintyviä teemoja. Temaattisen analyysin avulla voin etsiä ja erotella haastatteluaineistosta kokemuksia työtoiminnasta. (Eskola & Suoranta, 175-176.) Temaattisen analyysin ytimessä on tapa prosessoida monipuolista tietoa systemaattisesti, joka mahdollistaa tiedon ymmärtämisen tarkkuuden sekä ihmisiä koskevien tulkintojen herkkyyden (Boyatzis, 1998, 5).

Temaattinen analyysi vaatii tekijältään valintojen tekemistä jo ennen analyysiä, tai jopa ennen datan keräämistä sekä jatkuvaa reflektointia tiettyjen kysymysten osalta. Yksi tärkeä kysymys on se, että mitä tutkija käsittää oleellisena teemana tutkimukselle. Tutkimuskysymysteni pohjalta itselleni oli tärkeää löytää kuntouttavan työtoiminnan

kokemuksiin liittyviä teemoja. Teemalla tarkoitetaan tutkimuskysymykseen liittyvää oleellista vastausta tai tarkoitusta, joka toistuu datassa. Teeman toistuvuus datassa ei välttämättä kerro sen tärkeydestä tutkimukselle, tärkeämpää on teeman liittyminen tutkimuskysymykseen. Tutkijan harkinnalla on siis aktiivinen rooli teemojen havaitsemisessa sekä teemojen prevalenssin määrittämisessä. (Braun & Clarke 2006, 9).

Ensin haastattelut kuunneltiin läpi kerran ilman merkintöjen tekemistä. Seuraavaksi haastattelut litteroitiin purkamalla ääninauhoite sanasta sanaan tekstiksi word-tiedostoon tietokoneelle. Tämä tapahtui vaiheittain kuuntelemalla haastattelut puhelimen kuulokkeilla ja lause kerrallaan, nauhuri pysäyttäen kirjaamisen ajaksi. Haastattelut kestivät keskimäärin 25 minuuttia ja raakaa litterointiaineistoa tuli yhteensä 19 sivua.

Seuraava litterointivaihe edesauttoi muodostamaan kysymykset kyselylomaketta varten. Litterointiaineiston word- tiedostot perattiin läpi useaan kertaan. Aineistosta poimittiin asiakkaiden kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä kokemuksia, joita eriteltiin teemoittain erilliseen excell- taulukkoon teemakartaksi. Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia koskevia luokkia oli neljä; 1. kuntouttavan työtoiminnan positiiviset kokemukset, 2. kuntouttava työtoiminta palveluna ja siihen liittyvät negatiiviset kokemukset, 3. Kehitysehdotukset 4. Kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat ja syyt kuntouttavassa työtoiminnassa olemiselle. Kaksi ensimmäistä teemaa olivat kuntouttavan työtoiminnan mukanaan tuomat positiiviset kokemukset ja negatiiviset kokemukset. Litterointi aineistosta otettiin näiden teemojen alle sopivat vastaukset, jotka jaettiin volyymin mukaan eri otsikoihin. Kuntouttavan työtoiminnan hyötyihin ja positiivisiin kokemuksiin liittyvien teemojen yläotsikoita olivat päivärytmin parantuminen, mielekäs tekeminen ja sopivuus omaan elämäntilanteeseen, osaksi yhteiskuntaa ja vastuun ottaminen, tutustuminen uusiin ihmisiin ja sosiaalisuuden lisääntyminen, uuden oppiminen ja jatkosuunnitelmien tekeminen, päihteettömyyden tukeminen, taloudellinen tuki ja lopuksi itseluottamuksen kasvaminen.

Kuntouttavan työtoiminnan palveluun ja negatiivisten kokemusten teemojen yläotsikoiksi tulivat liika sosiaalisuus, pajaohjaajat ja ohjaaminen, vähäiset jatkopolkumahdollisuudet ja pakkoaktivointi. Kolmas tutkimukseen liittyvä luokka oli kuntouttavaan työtoimintaan liittyvät kehitysehdotukset. Kehitysehdotuksia ei jaettu erillisten otsikoiden alle koska niitä ei tullut niin montaa vaan ne ainoastaan listattiin. Kehitys ehdotuksia käsitellään omassa kappaleessa tulososiossa.

Neljäs haastatteluaineistosta esiin nostettu luokka oli kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat ja syyt kuntouttavassa työtoiminnassa olemiselle. Esiin nousseita asioita olivat muun muassa elämäntilanteen haastavuus, pakkoaktivointi, kotona jumittaminen, velat ja oma halu. Mainittuja syitä käsitellään tulososion eri kappaleissa.

6.3 Kyselylomake

Tarkkoja lukumääriä ja prosenttiosuuksia tutkittaessa kyselylomake on oikea vaihtoehto. Kyselylomake soveltuu hyvin myös, kun halutaan tutkia asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkimuskohteen muutoksia. Tulosten reliabiliteetti eli luotettavuus on tärkeää, tulosten tulisi siis olla samoja, jos tutkimus tehtäisiin uudelleen. Kyselytutkimuksessa on myös oleellista käyttää tarpeeksi suurta otantaa reliabiliteetin varmistamiseksi. Tutkimukseni toisessa vaiheessa tehtiin kyselytutkimus, nimenomaan kyselylomake oli oikea väline kartoittamaan kuntouttavan työtoiminnan kokemuksia määrällisesti. Kaikki kyselyyn vastaajat ovat kuntouttavassa työtoiminnassa Vantaan kaupungin työvalmennustaloilla, joissa on noin 350 asiakasta kuntouttavassa työtoiminnassa.

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen haastattelut auttoivat viitekehyksen muodostamisessa kyselylomaketta varten. Viitekehys muodostuu tutkimuskysymyksestä, teoriasta, aiemmasta tutkimuksesta ja haastattelusta löytyvistä teemoista. Viitekehyksen avulla voin täsmentää ja rajata tutkittavia asioita. (Alkula ym, 2002, 34.) Kyselylomakkeen alussa kysytään perustietoja kuten ikää, sukupuolta ja mistä maasta on kotoisin. Tilastollisesta näkökulmasta olin kiinnostunut tietämään keski-ikä, kumman sukupuolen edustajia on enemmän kuntouttavassa työtoiminnassa ja kuinka iso osa asiakaskunnasta on kantasuomalaisia. Tutkimuksen ensimmäisen osan haastatteluissa iso osa keskustelusta kääntyi kuntouttavan työtoiminnan lähtökohtiin, syihin miksi asiakas on pitkäaikaistyötön ja miksi on kuntouttavassa työtoiminnassa. Kyselylomakkeessa kuntouttavan työtoiminnan lähtökohtia koskevat kysymykset 5-6, 8 ja 32-34 liittyvät muun muassa kuntouttavan työtoiminnan tavoitteisiin ja työllistymistä rajoittaviin tekijöihin.

Asiakaslähtöisyys tulisi nähdä työn arvoperustana, jolloin asiakas kohdataan ihmisarvoa kunnioittaen. Toimintojen suunnittelu tulee järjestää asiakkaan tarpeista lähtien, ei niinkään organisaation tarpeita ajatellen. Asiakaslähtöisyydessä asiakas nähdään aktiivisena

ja tasavertaisena toimijana yhdessä sosiaalityöntekijöiden sekä palvelun tuottajien kanssa. Yksi tutkimuksen tavoitteista oli tuottaa ehdotuksia auttamaan työtoiminnan kehittämistä vantaalla. Haastattelussa puheeksi tulivat asiakkaiden kokemukset kuntouttavan työtoiminnan palvelun laadusta, asiakaslähtöisyydestä ja kehitysideoista. Useampi asiakas kritisoi haastattelussa pajaohjaajien toimintaa läsnäolon, perehdytyksen ja ohjauksen osalta. Kyselylomakkeen kysymyksissä 18-23 kysytään asiakkaiden mielipidettä pajaohjaajien, uravalmentajan ja sosiaaliohjaajan palveluista. Asiakkaiden näkemys henkilökunnan tehtävistä suoriutumisen on olennaista tietoa palvelun jouhevuudesta ja liittyy olennaisesti asiakkaan kokemukseen sekä toimii myös tärkeänä palautteena työllisyyspalveluille ja voi auttaa kehittämään toimintaa. Kyselylomakkeessa palvelun laatuun liittyviä kysymyksiä olivat kysymykset 7, 9, 15, 16, 18-24, 35, 45-48, 50-52. Kysymyksillä selvitettiin myös asiakkaiden mahdollisuutta vaikuttaa palveluiden valintaan, suunnitteluun, toteuttamiseen.

Kuntouttavan työtoiminnan kokemuksiin, koettuihin hyötyihin ja haittoihin pureuduttiin kysymyksillä 10-14, 17, 36-44 ja 53. Kysymykset pohjautuivat haastatteluista poimittuihin kokemuksiin. Kysymykset liittyvät arkirytmien, aktiivisuuteen, työyhteisötaitoihin, sosiaalisuuteen ja taloudellisiin tekijöihin. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta ihmisen sosiaalisen toimintakykyyn, toimijuuteen ja osallisuuteen on tärkeä selvittää kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia tutkittaessa. Tutkimuksen ensimmäisen osan haastatteluissa kysyttäessä kuntouttavan työtoiminnan positiivisista vaikutuksista, viidestä haastateltavasta neljä oli kokenut kuntouttavalla työtoiminnalla olleen positiivinen vaikutus arkirytmien. Kyselylomakkeessa kysymyksillä 10, 11 ja 12 kysyttiin ovatko asiakkaat kokeneet arkirytmien parantuneen ja saavatko he enemmän aikaiseksi myös kotona tai kodin ulkopuolisissa asioiden hoidossa kuntouttavassa työtoiminnassa käymisen myötä.

Kyky selviytyä arjen toimista sekä vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa on sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalinen toimintakyky ohjaa ihmisen sosiaalista toimintaa ja tulevaisuuteen suhtautumista. Toimijuus ja voimavarat vahvistuvat henkilön voimaantuessa toimintaympäristössään, jolloin myös tulevaisuudessa voidaan nähdä mahdollisuuksia. (Raivio ja Karjalainen 2016, 7–8). Tutkimuksen taustateorioina ovat voimaantuminen ja osallisuus. Kuntouttavassa työtoiminnassa molempien toteutumisessa avainasemassa on toiminnan sosiaalisuus, sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Kaikki viisi haastateltavaa mainitsivat kuntouttavan työtoiminnan hyödyksi

joko uusiin ihmisiin tutustumisen, mukavan porukan, seuran tärkeyden ja kotoa ihmisten ilmoille pääsemisen. Kyselylomakkeessa kuntouttavan työtoiminnan sosiaalisuuteen liittyviä kysymyksiä kysyttiin kysymyksillä 36-39.

Viidestä haastateltavasta kolme mainitsi saaneensa kuntouttavasta työtoiminnasta taloudellista hyötyä elämäänsä. Kuntouttavasta työtoiminnasta saatavan rahallisen korvauksen oikeudenmukaisuudesta tuli keskustelua ja asiasta kysyminen kyselylomakkeessa on perusteltua. Rahallinen korvaus ja kokemus sen oikeudenmukaisuudesta saattaa vaikuttaa kuntouttavan työtoiminnan kokemukseen. Kysymyksillä 43-44 kysyttiin kuntouttavan työtoiminnan taloudellisesta vaikutuksesta ja saatavan korvauksen oikeudenmukaisuudesta. Yksi haastateltavista mainitsi itseluottamuksen vahvistumisen yhtenä kuntouttavasta työtoiminnasta samanaan hyötynä. Kyselylomakkeessa kohdassa 49 kysytään, kuka asiakkaista kokee itseluottamuksensa vahvistuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä. Tulevaisuuteen ja työllistymiseen liittyvät kysymykset eivät suoraan liity tutkimuskysymyksiin mutta liittyvät olennaisesti kuntouttavan työtoiminnan prosessiin ja asiakkaiden kanssa työskennelleenä en malttanut olla kysymättä kysymyksiä 25-31.

6.3.1 Aineiston keruu

Kyselylomakkeen osalta päädyin käyttämään paperilomaketta kyselyssä sähköisen sijasta. Kuntouttavassa työtoiminnassa työskennellessäni olen huomannut, että monilla työtoiminnassa olevilla asiakkailla ei ole omaa konetta tai riittäviä atk-taitoja vastata kyselyyn itsenäisesti sähköisesti. Kyselylomakkeen vein henkilökohtaisesti kaikille valmennustaloille. Osalle pajoista kävin kertomassa tutkimuksestani henkilökohtaisesti. Niille asiakkaille, jotka olivat eri vuorossa tai eri päivänä paikalla, pyysin pajaohjaajia jakamaan kyselylomakkeet ja jätin infolapun tutkimuksestani, joka on myös tutkimuksen liitteissä. Pajaohjaajille kerrottiin, että mahdollisimman heterogeeninen ryhmä vastaajia on toivottavaa. Asiakkaille tarjottiin mahdollisuus täyttää kyselylomake työtoimintatilaan. Halutessaan asiakkaat saivat viedä lomakkeen kotiin täytettäväksi, jos halusivat täyttää sen paremman ajan kanssa, tai eivät halunneet vastata hyvinkin henkilökohtaisiin kysymyksiin tilassa, jossa saattoi olla muita ihmisiä. Kyselylomakkeen jaon aikaan, valmennustaloilla oli yhteensä 350 asiakasta yhteensä, joista lähes 100 vastasi. Maahanmuuttajia vastasi suhteessa vähän. Maahanmuuttajille vastaaminen oli varmasti vaikeaa

koska kyselylomakkeesta ei ollut selkokielistä versiota eikä asiakkaan äidinkielellä olevaa versiota. Lomake oli ylipäättään raskas koska se sisälsi paljon kysymyksiä mukaan lukien monta avointa kysymystä. Kyselylomake on luettavissa opinnäytetyön liitteissä.

6.3.2 Aineiston analyysi

Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 92 kuntouttavassa työtoiminnassa olevaa asiakasta. Kyselylomakkeen avulla saatu aineisto oli mittava koska kysymyksiä oli yhteensä 54, joista 14 oli avoimia kysymyksiä ja suljettuja kysymyksiä oli 40. Kyselylomakkeessa olevien suljettujen ja avointen kysymysten vastaukset analysoitiin eri metodein. Kyselylomakkeen suljettujen kysymysten tulokset analysoitiin SPSS ohjelmiston avulla. Suljetut kysymykset syötettiin yksitellen ohjelmistoon, jolloin oli mahdollista saada yksityiskohdasta statistiikkaa eri kysymysten vastauksista. Käytettyjä toimintoja olivat muun muassa prosenttijakaumat ja keskiarvot.

Avointen kysymysten vastausten analysointi tehtiin teemoittelun avulla. Avoimia kysymyksiä varten oli erillinen word – tiedosto, jossa oli kaikki avoimet kysymykset ja niiden kaikki vastaukset. Kysymys kysymykseltä kaikkien avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin ja jaoteltiin teemoittain. Ensin vastaukset listattiin peräkkäin yhdeksi ryhmäksi kysymyksen alle. Seuraavaksi vastauksista etsittiin yhteneviä teemoja. Teemat nimettiin ja sen teeman alle kuuluvat vastaukset kasattiin samaan paikkaan. Esimerkkinä tästä kysymys nro 40, mitä hyötyä olet elämääsi saanut kuntouttavan työtoiminnan myötä? Mainittuja hyötyjä oli yhteensä 85 kappaletta, jotka kaikki listattiin word – tiedostolle peräkkäin kysymyksen alle. Seuraavaksi vastauksista etsittiin yhteneväisiä teemoja. Teemoja löytyi 10 kappaletta, jotka nimettiin ja joiden alle vastaukset luokiteltiin. Tämän kysymyksen vastauksista nousseet teemat olivat: uusien taitojen oppiminen, kokemusta työelämästä/työelämätaitojen oppiminen, tekemisen saaminen arkeen, taloudellinen hyöty, päivärytmin parantuminen, sanktioiden välttäminen, psyykkiset edut, sosiaaliset edut, jatkokoulujen löytäminen, käytännön pienet edut. Sama prosessi toistettiin kaikkien avointen kysymysten kohdalla, joka helpotti tulosten hyödyntämistä tulosten käsittelyssä.

Tutkimus on monimenetelmäinen ja kvalitatiivinen tutkimusjakso edeltää kvantitatiivista esitutkimuksen tapaan. Kvalitatiivista vaihetta voidaan käyttää hypoteesien luomiseksi

kvantitatiivista vaihetta varten (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34). Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistot ovat aina mittauksen tuloksia, ja ne on voitava esittää numeerisessa muodossa. Kyselylomakkeella kerättävä tieto ei ole numeerisessa muodossa, joten se on pitänyt muuttaa sellaiseksi. Aineistoa tulee tiivistää ja valikoida niin, että tutkimusongelmaan liittyvä tieto saadaan esille. Numeroiksi muutettu tieto muokataan muuttujia ja havaintoja sisältävään havaintomatriisiin. (Alkula ym, 2002, 45-46.) Kvantitatiivisen aineiston analysoinnissa hyödynsin luokittelua. Luokittelua voidaan pitää yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona, jossa aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokiteltu aineisto voidaan esittää taulukkona. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

7 TULOKSET

Kyselyn tuloksia käsitellään tässä osiossa aineistosta saatujen teemojen mukaan. Tulokset jakaantuvat kolmeen osioon: kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat, kuntouttavan työtoiminnan kokemukset ja työllistyminen ja kuntouttava työtoiminta palveluna. Ensimmäisessä osiossa tarkastellaan asiakkaiden kuntouttavalle työtoiminnalle asettamia tavoitteita ja työllistymistä rajoittavia tekijöitä. Toisessa osiossa käsitellään asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta Vantaan kaupungin valmennustaloilla. Kolmannessa osiossa käsitellään asiakkaiden työllistymistä koskevia tuloksia, asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan asiakaslähtöisyydestä sekä asiakkaiden kertomia kehitysehdotuksia. Vastaajia kyselylomakkeeseen tuli yhteensä 92 kolmelta eri valmennustalolta ja monista eri yksiköistä ja pajoista. Kyselyssä oli yhteensä 54 eri kysymystä joista 40 oli suljettuja kysymyksiä ja avoimia 14.

Lähes vuosikymmen sitten tehdyssä tutkimuksessa pääkaupunkiseudulla huomattiin, että miesten osuus kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista oli isompi. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 67–68). Kyselyni tulokset tukevat näkemystä miesten isommasta osuudesta. Tutkimukseeni osallistuneista 92 henkilöstä 73 vastasi sukupuolta kysyttäessä. Sukupuolensa ilmoittaneista asiakkaista 47 oli miehiä ja 26 naisia. Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista oli siis miehiä. Kyselyyn vastanneiden keski-ikä on 44,5 vuotta. Nuorin vastaaja on 20- vuotias ja vanhin 62- vuotias. Vastaajista 82% on kantasuomalaisia ja loput maahanmuuttajia.

7.1 Kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat

Kuntouttavalle työtoiminnalle asetettavista tavoitteista

Aktivointisuunnitelman teossa sovittujen kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden toteutumista seurataan asiakkaiden jaksoarvioinneissa sekä aktivointisuunnitelmien päivitystapaamisilla, mutta niitä on vaikea tehdä näkyväksi tilastoihin (Pihl 2012, 48).

Kyselyyn vastanneista asiakkaista 76 kertoi yhteensä 96 tavoitteesta työtoiminnalle. Aktivointisuunnitelmassa mainitaan Typin virkailijan ja asiakkaan yhdessä sopimat tavoitteet kuntouttavalle työtoiminnalle. Työtoiminnan yhteydessä asiakastapaamisissa asiakkaan mainitsemat tavoitteet ovat usein eri kuin mitä aktivointisuunnitelmissa olevat. Virkailijoiden kanssa tehdyt tavoitteet ovat usein enemmän jatkolokuihin liittyviä kuin mitä asiakkaat itse kertovat työtoiminnassa. Asiakkaat joskus kertovat tämän johtuvan aktivointisuunnitelman tekoon liittyvästä paineesta. Asiakkaiden itse sanoittamat tavoitteet saattavat olla täysin muuta kuin työllistymiseen liittyvää kuten esimerkiksi elämänhallintaan, arjen tekemiseen ja aktivoitumiseen liittyvät liittyviä tavoitteita. Tutkimuksessa kerätyt tavoitteet ovat asiakkaiden itse sanoittamia tavoitteita eivätkä välttämättä aktivointisuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita.

Olen jakanut asiakkaiden kertomat tavoitteet neljän eri pääkäsitteen alle, joiden alla yhteensä 16 alakäsitettä ja mainintojen määrä sulkeissa;

1. Matalan kynnyksen ja elämänhallintaan liittyvät tavoitteet:

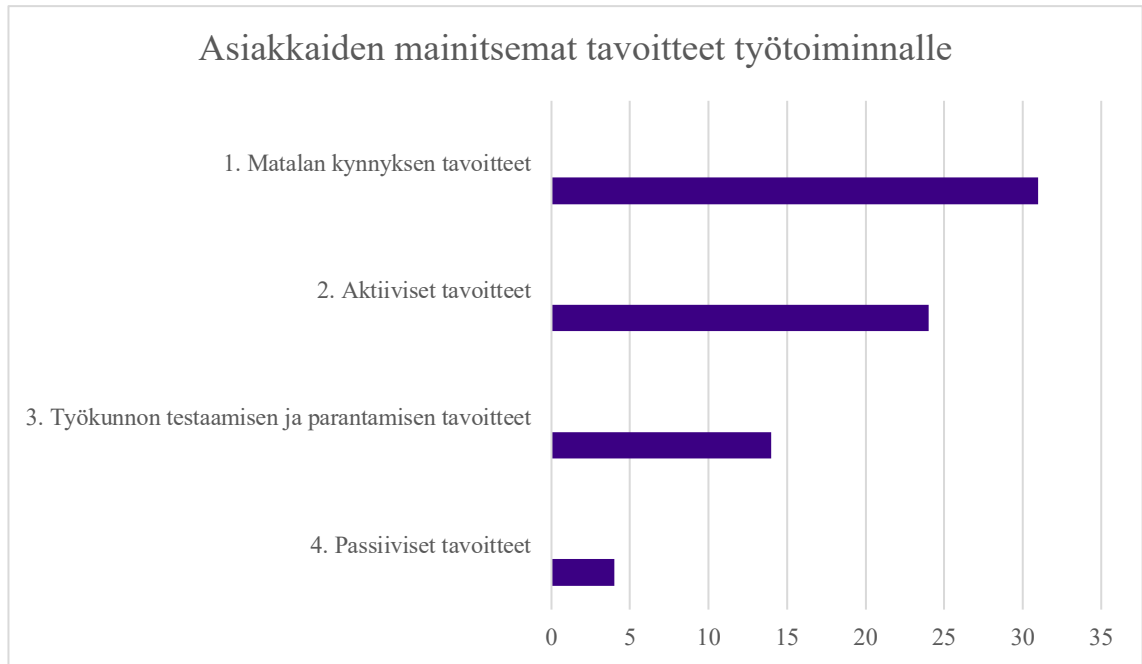
Päivärytmin parantaminen(8), Arjen ja elämänhallinnan parantaminen(3), Sosiaalinen kanssakäyminen(4), Saada tekemistä/saada mielekästä tekemistä(11), Terveiden ja jaksamisen testaaminen/määrittäminen(3), Raittiuden tukeminen(2).

2. Jatkolokuihin liittyvät, aktiiviset tavoitteet: Työllistyminen(18), Työn hakeminen(3), Opiskelupaikan haku(3).

3. Työkunnan testaamiseen ja työllistymisedellytysten parantamiseen liittyvät tavoitteet: Työllistymisedellytysten parantaminen(6), Työkunnan testaaminen ja parantaminen(8), Uuden oppiminen(13), Suomen kielen oppiminen(5).

4. Passiiviset tavoitteet: Aktiivimallin täyttäminen/velvoitteiden täyttäminen(2), Eläkkeen odottaminen(2).

Asiakkaiden mainitsemat, neljän pääkäsitteen alle yhdistetyt tavoitteet ovat listattu taulukkoon numero 1. Isoin osa mainituista tavoitteista olivat matalan kynnyksen tavoitteita, joista eniten mainintoja saaneet olivat mielekkään tekemisen saaminen, terveyden/jaksamisen testaaminen ja päivärytmin parantuminen. Seuraavaksi yleisin kategoria oli aktiiviset tavoitteet, joihin sisältyi yleisin yksittäinen mainittu tavoite kuntouttavalle työtoiminnalle eli työllistyminen. Työllistymisedellytysten parantamisen kategorian eniten mainintoja saanut tavoite oli uuden oppiminen.

TAULUKKO 1. Asiakkaiden mainitsemat tavoitteet työtoiminnalle

Pitkäaikaistyöttömän usein vaikeat lähtökohdat kuntouttavalle työtoiminnalle

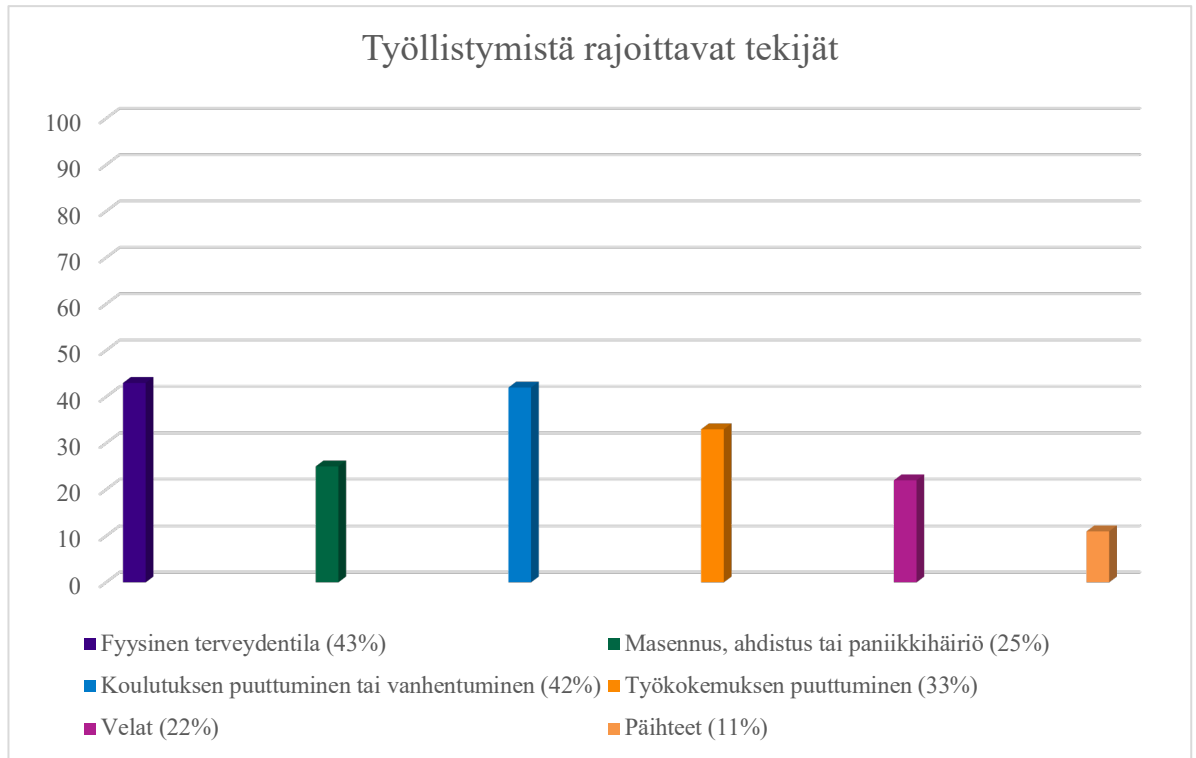
Tässä kappaleessa käsittelen ihmisten sanoittamia, työllisyyttä rajoittavia tekijöitä. Iän ei itsessään pitäisi vaikuttaa työllistymiseen mutta todellisuus kertoo usein muuta. Lähellä eläkeikää olevat ihmiset monesti eivät usko työllistymisen olevan realistista juuri ikänsä takia. Tutkimukseen osallistuneiden ihmisten keski-ikä on 44,5 vuotta. Vastaajista yli 20% on 55-vuotias tai vanhempi. Vastaajien keskimääräinen työttömyysaika on 6,5 vuotta.

Katsottaessa ihmisten kertomia rajoitteita työllistymisen kannalta, tulee esille pitkäaikais-työttömien usein haastavat ja ajoittain moniongelmaiset lähtökohdat. Tutkimukseeni osallistuneilta henkilöiltä kysyttiin monivalintakysymyksellä, että rajoittaako jokin seuraavista työllistymistäsi: Fyysinen terveydentila, mielenterveysongelmat, liiallinen päih-teidenkäyttö, velat, asunnottomuus, koulutuksen puuttuminen tai vanhentuminen, työko-kemuksen puuttuminen ja vapaa kenttä muu mikä? Työllisyyttä rajoittavia tekijöitä ilmeni monivalinnan ja vapaan tekstikentän kautta yhteensä yli 200.

Taulukossa 2 esitellään prosentuaalisesti työllisyyttä rajoittavien tekijöiden osuus vastaajista. Yli 40 % vastaajista kokee koulutuksen puuttumisen tai vanhentuneen koulutuksen rajoittavan työllistymistä. Yksi yleisimmistä uravalmentajien työnkuvaan liittyvistä tehtävistä onkin juuri asiakkaita koulutushauissa auttaminen. Yli 50-vuotiaiden tai lähellä eläkeikää olevien asiakkaiden motivointi uuden koulutuksen hankkimiseen voi olla hyvin vaikeaa. Yli kolmasosa vastaajista kokee työkokemuksen puuttumisen rajoittavan työllistymistä. Omalla kohdallani vastaan on tullut yli 50-vuotiaita asiakkaita, joilla ei ole työkokemusta ollenkaan.

Velat ovat yksi isoimmista työllistymistä rajoittavista tekijöistä ja kerääntyvät usein vaikeassa elämäntilanteessa oleville ihmisille. Yli viidennes tutkimukseen osallistuneista henkilöistä koki velkojen rajoittavan työllistymistä. Peräti 40 prosenttia vastaajista koki fyysisen terveydentilan rajoittavan työllistymistä. Mielenterveydellisten tekijöiden osalta noin joka neljännes vastaaja koki masennuksen, ahdistuksen tai paniikkihäiriön rajoittavan työllistymistä. Fyysiseen ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat vaikuttavat olevan erittäin yleisiä pitkäaikaistyöttömillä.

Asiakkailta kysyttiin myös, että kokevatko he kykenevänsä täysipäiväiseen työhön tällä hetkellä. Vastaajista ainoastaan 45% kokee kykenevänsä tällä hetkellä täysipäiväiseen työhön. Työllistymistä rajoittavien tekijöiden, itseluottamuksen ja uskon puutteen takia yli puolet kuntouttavassa työtoiminnassa olevista asiakkaista ei koe pystyvänsä täysipäiväiseen työhön.

TAULUKKO 2. Työllistymistä rajoittavat tekijät

Päihteet ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat

Oma kokemukseni mukaan liiallinen päihteidenkäyttö pitkäaikaistyöttömien keskuudessa on yleisempää kuin mitä tilastot tai tutkimukset kertovat. Vantaan kaupungilla käytäntönä on, että työtoimintaan ei ohjattaisi akuutista päihdeongelmasta kärsivää ihmistä. Käytännössä näin ei asia kuitenkaan ole sillä päihteiden takia tehdyt keskeytykset ovat suhteellisen yleisiä. Useasti aktivointisuunnitelmassa suoraan tavoitteena on päihteiden käytön vähentäminen/hallinta tai päihteettömyyteen pyrkiminen. Kuntouttavaan työtoimintaan ohjaavan tahon työtä vaikeuttaa se, että asiakkaita tavataan harvoin ja päihdeongelmainen asiakas ryhdistäytyy monialaisen työllistymissuunnitelman tekemisen ajaksi mutta päihteet nousevat ongelmaksi kuntouttavan työtoiminnan aikana. Asiakkaita ei ohjata tarpeeksi tehokkaasti hoitoon ja ohjaus on vaikeaa jos asiakkaalla ei ole siihen halua.

Alkoholin nauttimiseen liittyvät käytännöt ovat yleinen asia mikä tulee työtoiminnan asiakkaiden kanssa puheeksi. Ihmisillä on yksilökohtainen käsitys kohtuullisesta alkoholin määrästä ja käsitykset voivat erota suuresti. (Jansson 2014, 47). Vastaan kohdallani on tullut esimerkiksi asiakas, jolle oli normina juoda 12 kaljaa joka ilta, eikä kokenut siinä

olevan mitään ihmeellistä. Opinnäytetyön tuloksissa hieman yli joka kymmenes asiakas koki liiallisen päihteiden käytön rajoittavan työllistymistä.

Työllistymistä rajoittavia tekijöitä katsottaessa, 24 vastaajaa kertoi joko masennuksen, ahdistuksen tai paniikkihäiriön rajoittavan työllistymistä. Yli neljännes vastaajista koki siis mielenterveyteen liittyvien asioiden rajoittava heidän työllistymistään mikä on hyvin iso osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista. Kyselyssä kun kysyttiin kehitysehdotuksia, eräs asiakas sanoi: ”ymmärrettäisiin että pajalla on mielenterveysongelmaisia ihmisiä joten se voitaisiin ottaa huomioon paremmin ”

7.2 Kuntouttavan työtoiminnan kokemukset

Arkirytmii ja mielekäs tekeminen

Yleisimpiä asiakkaiden mainitsemia tavoitteita kuntouttavalle työtoiminnalle oli arkirytmii saavuttaminen tai ylläpitäminen. Asiakkaiden mainitsemasta 96:sta tavoitteesta, 11 oli arkirytmii parantamista koskevia sekä 11 oli mielekkään tekemisen löytämistä koskevia.

Useat kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia koskeneet tutkimukset ovat todenneet arkirytmiiin ja mielekkään sisällön tuomisen elämään olevan yleisimpiä työtoiminnasta saatavia hyötyjä. Kysyttäessä avoimella kysymyksellä työtoiminnasta seuranneita hyötyjä, 17 vastausta koski arkirytmiiin parantumista, joka oli yleisin mainittu positiivinen vaikutus. Kyselyssä kysyttiin suljetulla kysymyksellä, kuinka moni oli kokenut työtoiminnalla olevan positiivista vaikutusta arkirytmiiin kannalta. Kaikki 92 kyselyyn vastannutta vastasivat tähän kysymykseen ja 90 prosenttia heistä koki työtoiminnan vaikuttaneen positiivisesti arkirytmiiin.

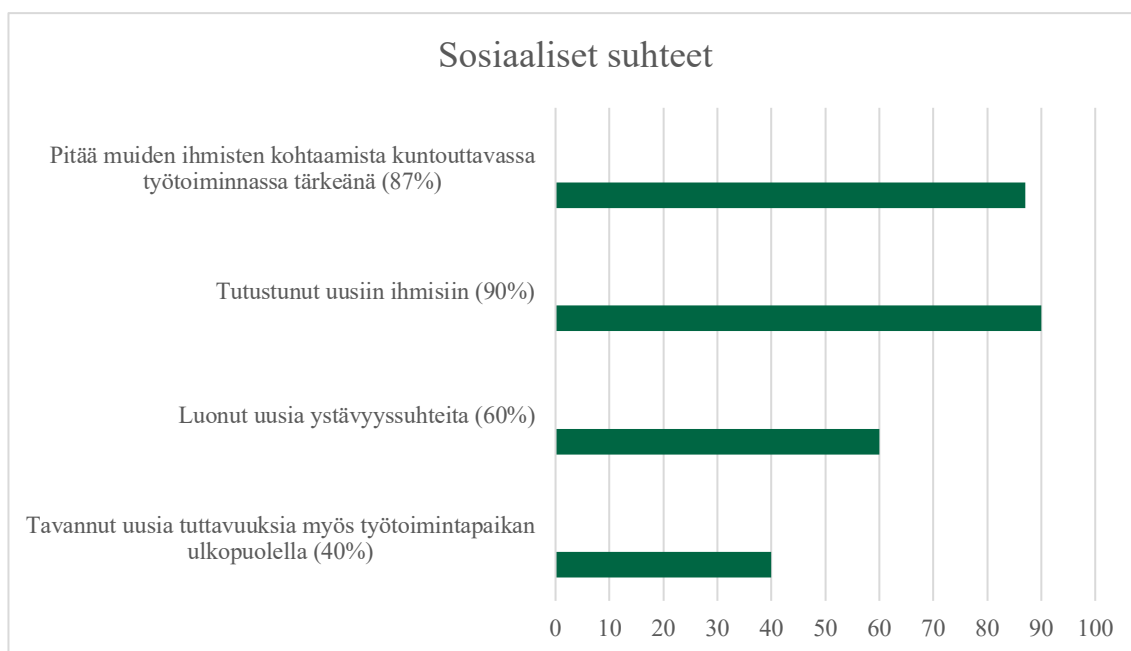
Vastaajilta kysyttiin myös kuka on kokenut työtoiminnan itselleen hyvänä ratkaisuna ja miksi. Ihmisistä 14 kertoi työtoiminnan olleen itselleen hyvä ratkaisu juuri arkirytmiiin parantumisen tai mielekkään tekemisen saamisen takia. Vastaajista yli kaksi kolmannesta koki saaneensa mielekäästä tekemistä työtoiminnan myötä. Kyselyyn vastanneista noin kaksi kolmasosaa, kokee saavansa enemmän aikaiseksi myös kotona työtoiminnan

alettua. Suurimmalla osalla työtoimintaan osallistuneista voidaan todeta aktiivisuuden lisääntyneen tavalla, joka vaikuttaa myös työtoiminnan ulkopuolella. Ruoanlaitto, laskujen maksu mainittu esimerkkeinä aktivoitumisesta. Vastaajista lähes 60 prosentin mielestä he ovat pystyneet hoitamaan työtoiminnan alettua paremmin pajan ulkopuolisia asioita, kuten esimerkiksi kela asioita tai terveydenhoitoon liittyviä asioita. Nämä tulokset vahvistavat näkemystä työtoiminnan voimaannuttavasta vaikutuksesta tai vähintään aktivoitumisesta. Vaikka kyse ei ole oikeasta työstä, ihminen voi saada kokea tekevänsä jotain tärkeää ja hyödyllistä. Yksi kyselyyn vastannut asiakas kertoi: ”en koe itseäni työttömäksi muiden ystävien keskuudessa...huippujuttu!! ”

Sosiaalinen osallisuus ja syrjäytymisen ehkäiseminen

THL:n 31/2010 raportissa: kokemuksia sosiaalipalveluista tutkittiin asiakkaiden asettamia tavoitteita kuntouttavalle työtoiminnalle. Tavoitteista vähiten mainintoja saivat sosiaalisten suhteiden luominen ja mielenterveyden parantaminen tai ylläpitäminen. Myöhemmin nämä tekijät olivat kuitenkin isossa roolissa kuntouttavan työtoiminnan merkityksistä keskusteltaessa. Opinnäytetyössä sosiaalisten suhteiden toteutumista kuntouttavassa työtoiminnassa, sekä niiden merkitystä asiakkaille kysyttiin omassa osiossa. Sosiaalisten suhteiden merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuuden kokemuksen luomisessa ei voi aliarvioida.

Sosiaalisen kanssakäymisen ja muiden ihmisten kohtaamisen tärkeydestä kertoo se, että ylivoimaisesti suurin osa vastaajista, peräti 87 prosenttia, pitää muiden ihmisten kohtaamista kuntouttavassa työtoiminnassa tärkeänä asiana. Kyselytutkimuksessani 90 prosenttia vastanneista oli tutustunut työtoiminnan myötä uusiin ihmisiin ja yli 60 prosenttia vastaajista koki luoneensa uusia ystävyys-suhteita työtoiminnassa. Kyselytutkimuksessani 40 prosenttia vastanneista oli tavannut muita työtoiminnassa tapaamiaan ihmisiä myös työtoiminnan ulkopuolella.

TAULUKKO 3. Sosiaaliset suhteet

Yksi kyselyyn vastanneista kuvasi omia sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä vaikeuksia seuraavasti: ”olen syrjäytymisvaarassa oleva henkilö, joten minun pitäisi pyrkiä näkemään muita ihmisiä, mutta olen kuitenkin kehittänyt ajatusmaailman, jossa minä pidän ihmisiä pääasiassa vastenmielisinä olentoina, joita pitäisi välttää”

Asiakkaiden mainitsemista tavoitteista työtoiminnalle ainoastaan 4 mainitsi tavoitteeksi sosiaalisen osallisuuden lisäämisen. Sosiaalisen osallisuuden lisääminen on aktivointisuunnitelmissa kuitenkin yksi yleisimmistä tavoitteista työtoiminnalle. Asiakkailta kysyttiin avoimella kysymyksellä mitä hyötyä olet saanut elämääsi työtoiminnan myötä ja 13 ihmistä mainitsi sosiaalisen edun, joka oli arkirytmien jälkeen toiseksi eniten vastauksia saanut kategoria. Mainittuja sosiaalisia etuja oli mm. ihmisiin tutustuminen ja sosiaalinen kanssakäyminen. 68:sta Ihmisestä, jotka olivat kokeneet työtoiminnan hyvänä ratkaisuna itselleen, kymmenen perusteli vastausta sosiaalisilla syillä kuten esimerkiksi; ”koska ihmiset ovat ystävällisiä(kuntouttavassa työtoiminnassa) ja auttavat paljon”, ”koska täällä saa uusia ystäviä”. Tulosten mukaan kuntouttava työtoiminta tarjoaa hyvän mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja luoda oikeita ystävyys-suhteita.

Kaksi vastaajista näkivät, että työtoimintaan osallistuminen on tuonut heille haittaa juuri sosiaaliselta kantilta. Toinen mainitsi sosiaalisuuden olevan hänelle vaikeaa ja toinen

kertoi että joutuu kohtaamaan ihmisiä jotka eivät ole ystävällisiä: ” vaikeaa olla sosiaalinen, joudun kohtaamaan ihmisiä jotka eivät ole ystävällisiä...eivät tervehdi...kiroilee jne”

Kuntouttavan työtoiminnan hyväksi ratkaisuksi kokeneet kertoivat seuraavaa: ”ennen kuntyä olin huonossa kunnossa ahdistukseni takia, nyt se on helpottanut kun olen turvalisessa ympäristössä saanut sosiaalisia kontakteja, säännöllisyyttä arkeen ja sopivasti töitä oman jaksamisen mukaan”

Kelan, työvoimatoimiston ja sosiaalipalveluiden kanssa asioiminen voi olla uuvuttavaa. Asiakkaat hyödyntävätkin vertaistukea monesti juuri byrokraattisia ongelmia ymmärtääkseen. Pajayhteisössä voi olla joku joka on ollut vastaavassa tilanteessa ja tietää miten toimia. Monille asiakkaille voi olla iso kynnys kysyä apua henkilökunnalta ja heillä ei aina löydy aikaa auttaa. Tutkimustulosteni perusteella kuntouttavassa työtoiminnassa olevat pitkäaikaistyöttömät ihmiset eivät tietoisesti pidä syrjäytymisen ehkäisyä isona tavoitteena työtoiminnalle. Työtoiminnan koettuja vaikutuksia tutkiessa kuitenkin nähdään, että iso osa hyötyy ihmisten kohtaamisesta, kotoa ulos pääsemisestä ja solmituista ystävyyssuhteista.

Itseluottamuksen kasvu

Heikko itsetunto voi aiheuttaa yksinäisyyden kokemusta ja herkkyyttä kritiikille. Oman kokemukseni mukaan pienikin vastoinkäyminen voi tuntua isolta asioiden kasaantuessa ja itsetunnon ollessa alhaalla. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksesta ihmisen itseluottamukseen löytyy tuloksia useammasta tutkimuksesta.

Olen havainnut vuosien varrella sen, että voimaantuessaan ja itseluottamuksen kohentuessa, ihminen alkaa huolehtia itsestään paremmin. Hygienia, pukeutuminen, vuorovaikutustilanteihin osallistuminen voi olla täysin eri luokkaa kuin kuntouttavan työtoiminnan alussa. Kyselyssä kysyttiin, onko itseluottamuksesi vahvistunut työtoiminnan myötä ja kaksi kolmasosaa kysymykseen vastanneista koki itseluottamuksensa vahvistuneen. Vastajaista 16 koki itseluottamuksen vahvistuneen paljon ja 46 henkilöä koki itseluottamuksen vahvistuneen vähän. Asiakkaista 28 ei kokenut itseluottamuksensa vahvistuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä. Tulosten perusteella voi todeta, että kuntouttavalla

työtoiminnalla on itseluottamusta pökittävä vaikutus. Suurin osa asiakkaista koki itsetuntonsa vahvistuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä, yhden haastatellun mielestä kuitenkin yksi pajalla tehty, itseluottamukseen liittyvä tehtävä oli liikaa:

”A: meillä on vähän liikaa itsensä pönkittämistä. Joku tähtikartta, jossa kirjoitetaan paperin keskelle oma nimi ja tähden sakaroihin kirjoitetaan asioita missä minä olen hyvä ja muuta lässyn lässyn. Ei keneltäkään voi pakottaa itsetuntoa ylöspäin. Joko sulla on huono itsetunto tai hyvä itsetunto.”

Toinen asiakas kommentoi pitkän työttömyyden aiheuttamaa itseluottamuksen hiipumusta seuraavasti:

”A: on varmaan nimenomaan sen itseluottamuksen osalta. Ku on pitkään kotona, sitä alkaa ajattelemaan enemmän että ei niinku pysty mihinkään tai viittiiks mitään työtä ees hakee ku ei oo sitä kokemusta. Tääl on kans ollu sitä muuta toimintaa...rekrytilasuuksia ja oppilaitoksiin tutustumisia”

Taloudellinen merkitys asiakkaalle

Asiakkaat ovat oikeutettuja työttömyyskorvaukseen työtoiminnassa ollessaan. Jopa karenssin saanut asiakas on oikeutettu työmarkkinatukeen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuessaan. Kela maksaa asiakkaalle kulukorvausta 9 euroa per työtoimintapäivä läsnäolopäiviltä työmarkkinatuen kylkeen. Asiakkaan ollessa sairaana tai poissa muusta syystä, ei kulukorvausta saa. Kuntouttavalla työtoiminnalla on monessa suhteessa taloudellisia merkityksiä. Asiakas saa kunnalta matkakorvauksen työtoimintaan osallistumisesta joka Vantaalla vastaa BC-vyöhykelippua. Matkaraha on tarkoitettu kuukausilippua varten, joten asiakas voi liikkua vapaasti Vantaalla myös omalla ajalla. Tämä on mukava etu, joka mahdollistaa paremman mahdollisuuden osallistua esimerkiksi harrastuksiin, työnhakuun ja elinpiirin laajentamiseen. Asiakkaalla on oikeus käyttää matkaraha valitsemallaan tavalla ja monet käyttävätkin bensaan tai muihin asioihin. Pitkäaikaistyöttömälle kuntouttavalle työtoiminnan aikana saatavat etuudet voivat olla iso asia asiakkaan elämänlaadulle.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä kunta saa valtion korvauksena jälkikäteen 10,09 euroa jokaista kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan henkilön läsnäolopäivää kohti. Kunnat ovat velvoitettuja maksamaan puolet siitä työmarkkinatuesta, jota on

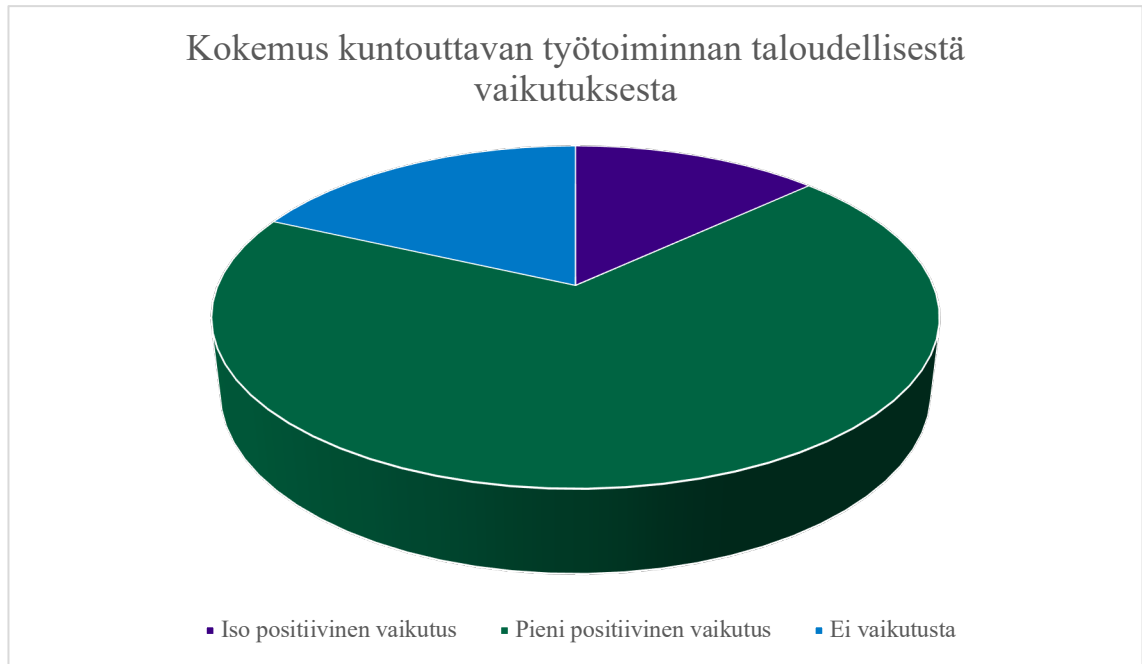
myönnetty yli 300 päivää tukea saaneille henkilöille, jotka eivät ole osallistuneet aktiivintitoimenpiteisiin. Kela perii kunnilta työmarkkinatuen rahoituksen kuntaosuuden (Työmarkkinatukiudistus 2006). Pienelläkin rahallisella korvauksella voi olla iso vaikutus pitkäaikaistyöttömän elämään.

Opinnäytetyön kyselyssä kysyttiin kokevatko asiakkaat työtoiminnasta saatavan rahallisen korvauksen oikeudenmukaisena. Vastauksia tuli 87 joista 38 prosenttia koki korvauksen oikeudenmukaisena ja 62 prosentin mielestä korvaus ei ole oikeudenmukainen. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvä rahallinen korvaus näyttää olevan yksi eniten negatiiviseen kokemukseen assosioituva asia. Myös Tammelin tutkimuksessaan totesi, että asiakkaat kokevat työstään saadun korvauksen epäoikeudenmukaisena. Työtoiminnassa tehtävä työ voi olla samaa kuin mitä palkkasuhteessa olevat tekevät, joka lisää eriarvoisuuden tunnetta asiakkaissa. (Tammelin 2010, 71–72).

Kyselyyn vastanneista 13 prosenttia koki kuntouttavalla työtoiminnalla olevan iso positiivinen taloudellinen vaikutus heidän elämäänsä, 68 prosentin mielestä vaikutus on positiivinen, mutta pieni ja 18 prosentin mielestä työtoiminnalla ei ole ollut taloudellisesti positiivista vaikutusta heidän elämäänsä. Asiakkaista neljä kertoivat juuri taloudellisen hyödyn takia kuntouttavan työtoiminnan olevan heille hyvä ratkaisu. Vain yksi asiakas kertoi taloudellisen hyödyn saamisen olevan syynä heidän osallistumiseensa työtoimintaan. Seitsemän asiakasta mainitsi taloudellisen hyödyn kysyttäessä työtoiminnan koetuista positiivisista vaikutuksista.

Työtoiminnan haitoista kysyttäessä yksi asiakas mainitsi juuri taloudellisen puolen kärsineen seuraavasti: ”taloudellista haittaa...aina laskut myöhässä kun KELA käy läpi hakemuksen joka kk”

Yksi kyselyyn vastanneista näki taloudellisen hyödyn seuraavasti: ”ei kannata mennä töihin ulosotossa olevan velan takia mennä niin taloudellisesti tämä ainoa järkevä vaihtoehto”

TAULUKKO 4. Kokemus kuntouttavan työtoiminnan taloudellisesta vaikutuksesta

7.3 Työllistyminen ja kuntouttava työtoiminta palveluna

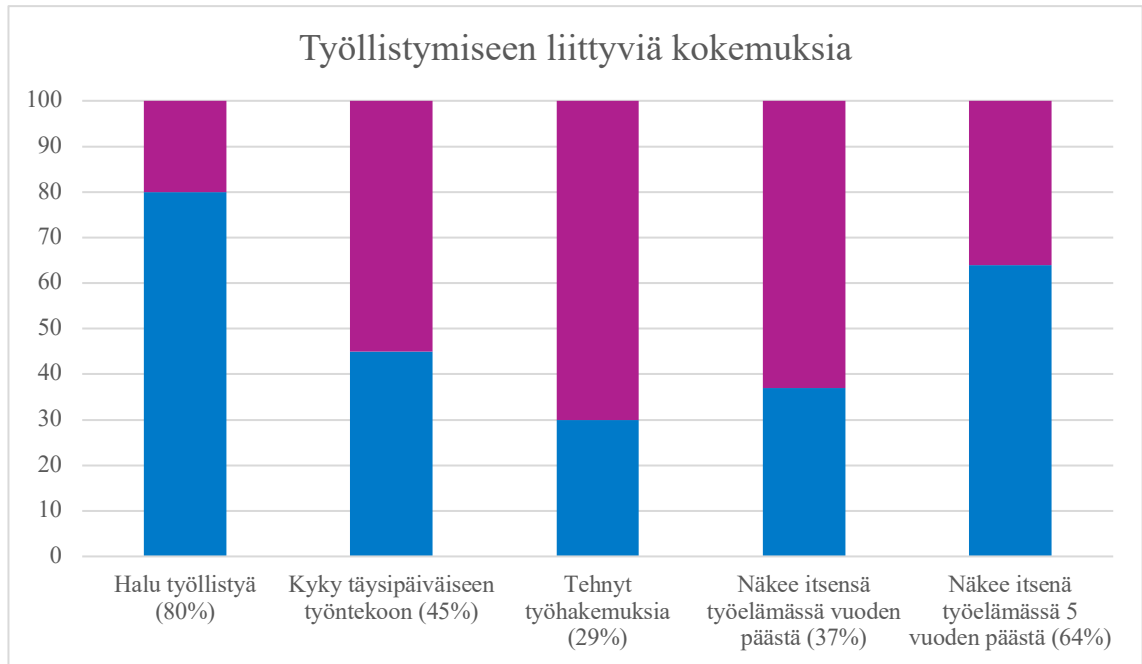
Työn hakeminen

Vantaalla kuntouttava työtoiminta on työllisyyspalveluiden järjestämää ja toiminta sen mukaista. Työhaun ja jatkopolkujen mahdollisuuksia sekä toteuttamista mietitään jo kuntouttavan työtoiminnan alkutapaamisella, ennen kuin kuntouttava työtoiminta alkaa. Valmennustaloilla työskentelevät uravalmentajat pyrkivät tapaamaan kaikki asiakkaat vähintään kerran työtoimintajakson aikana ja riippuen asiakkaan valmiuksista ja toiveista, yhteistyötä jatketaan tarvittaessa vaikka viikoittain. Asiakas voi myös itse mennä tapaamaan uravalmentajaa, siitä voidaan sopia sosiaalihoajaan kanssa alkutapaamisen, jaksoarvioinnin tai muun tapaamisen yhteydessä. Uravalmentajat käyvät myös pajoilla kertomassa työstään ja sitä kautta asiakkaita ohjautuu heidän avun piiriin. Useilla pajoilla pajoajajat laittavat palkkatukipaikoista ja työllistymismahdollisuuksista tietoa ilmoitus-tauluille sekä itse auttavat asiakkaita työhaussa.

Synkempi kommentti jatkopolkuihin liittyen yhdeltä kyselyyn vastanneista: ”kun tulin, olin toivoa täynnä että löytäisin polkuni ja alkaisin opiskelamaan tai työllistyisin. Täällä pyörii samat tyypit baareista joita ei kiinnosta yhtään mikään”

Tavoitteistaan kertoneista kyselyyn vastanneista asiakkaista 24 kertoi suoraan työllistymiseen, työnhakuun tai opiskelupaikan hakuun liittyvän tavoitteen. Ainoastaan siis noin joka neljännellä vastaajalla työtoiminnan tavoitteena suoraan on työllistyminen. Työtoiminnassa olevien asiakkaiden haastavat elämäntilanteet sekä mainitut työllistymistä rajoittavat tekijät huomioiden, suurella osalla työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei näytä olevan realistista. Kyselyyn vastanneista iso osa, yli 80 prosenttia, kuitenkin kertoi haluavansa työllistyä. Vastaajista ainoastaan 45 prosenttia koki kykenevänsä tällä hetkellä täysipäiväiseen työhön ja työhakemuksia kertoi tehneensä hieman alle 30 prosenttia vastaajista (Taulukko 5).

Tasan puolet vastaajista oli tavannut uravalmentajan työtoiminnan aikana. Kaksi kolmasosaa koki saavansa tarvittaessa uraohjausta. Asiakkailta kysyttiin myös lähitulevaisuuden näkymistä työllistymisen suhteen. Vastaajista 37 prosenttia näkee itsensä työelämässä vuoden päästä ja 64 prosenttia näkee itsensä työelämässä 5 vuoden päästä. Asiakkaista 37 prosenttia koki jatkopolkunsu selkiytyneen työtoiminnan aikana ja 52 prosenttia koki olevansa lähempänä työelämää kuin ennen työtoiminnan aloittamista. 43 prosenttia ei kokenut olevansa lähempänä työelämää. 4 kyselyyn vastanneista ihmisistä ei vastannut tähän kysymykseen.

TAULUKKO 5. Työllistymiseen liittyviä kokemuksia

Asiakkaiden kokemus saamastaan palvelusta

Vantaan kaupungin valmennustaloilla lähes kaikki pajaohjaajat ovat palkkatuella. Systemillä on omat hyvät ja huonot puolensa. Pajaohjaajan palkkatukityö on hyvä jatko-polku työtoiminnassa oleville asiakkaille, joilla on valmiudet tehdä täysipäiväistä työtä. Moni ohjaajista onkin siirtynyt palkkatukityöhön ohjaajaksi suoraan kuntouttavasta työtoiminnasta. Huonoina puolina ohjaajien vaihtuvuus on tiuhaa palkkatukityön luonteen vuoksi, ohjaajia on koko ajan perehdytyksessä ja toiminnoissa ei ole aina kokeneiden ohjaajien tuomaa vakautta. Palkkatukipaikoille on vaikea löytää koulutettuja työntekijöitä työn lyhytkestoisuuden takia ja entisillä asiakkailla usein omat valmiudet voivat olla vielä heikolla pohjalla.

Ohjaajien työskentelyyn yksi asiakkaista antoi seuraavanlaista palautetta: ”kiitos tästä vuodesta, kurssi ok mutta ilmainen työvoima ei, joskus ohjaajat purkavat oman elämänsä stressiä asiakkaisiin tai ovat muuten vaan ilkeitä”

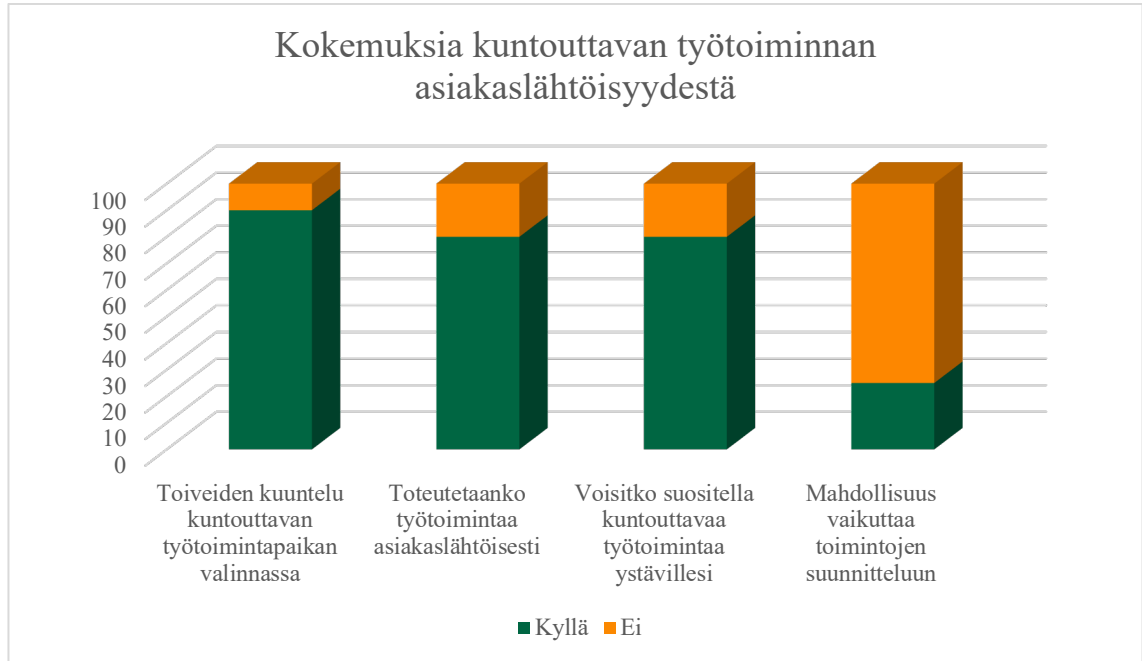
Yleisesti ottaen kuitenkin asiakkaat olivat tyytyväisiä ohjaajien toimintaan. Yli 90% vastaajista koki ohjaajien olevan tarpeeksi läsnä pajan toiminnassa ja yli 80% vastaajista koki

ohjaajien suoriutuneen tehtävistään hyvin ja 18% mielestä kohtuullisesti. Vain alle viidennes kyselyyn vastanneista koki voineensa vaikuttaa toimintojen suunnitteluun joka on pieni lukema. Toimintojen suunnitteluun osallistuminen sitouttaisi asiakkaita kuntouttavaan työtoimintaan paremmin ja lisäksi osallisuuden tunnetta. Kokemukseni mukaan ohjaajat pystyvät vaikuttamaan toiminnallaan asiakkaiden yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Arvostetuksi itsensä tuntemisen, yhteisöllisyyden vaalimisen sekä yksilöllisyyden hyväksyvän toiminta- ja ohjauskulttuurin kautta voi voimaannuttaa asiakasta ja vahvistaa toimijuutta.. Kolme neljäsosaa vastaajista koki saaneensa tarpeeksi vastuuta työtehtävissä, joka on tärkeää työn merkitykselliseksi kokemisen kannalta. Jos kuntouttavan työtoiminnan tehtävät ovat liian helppoja tai eivät muistuta työelämän tehtäviä, voi se aiheuttaa turhautumista. Lähes 90 prosenttia koki, että heidän toiveita kuunneltiin työtoimintapaikan valinnassa. Jos asiakkaalla ei ole mahdollista vaikuttaa kuntouttavan työtoimintapaikan valintaan, havaintojeni mukaan se lisää kokemusta kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuudesta eikä tarjoa hyvää lähtökohtaa voimaantumiselle ja jatkopolkujen miettimiselle.

Asiakkailta kysyttiin suoraan, toteutetaanko kuntouttavaa työtoimintaa heidän mielestään asiakaslähtöisesti ja 80 prosentin mielestä toiminta on asiakaslähtöistä. Yli 80 prosenttia voisi suositella kuntouttavaa työtoimintaa myös ystävilleen. Kuntouttavassa työtoimintapaikassa viihtymiseen ja yhteisöllisyyden tunteeseen vaikuttaa työskentelyn lisäksi myös oheistoiminta. Kaksi kolmasosaa asiakkaista koki, että kuntouttavan työtoiminnan yhteydessä ei ole tarpeeksi virkistystoimintaa. Riippuen kuntouttavan työtoiminnan paikasta, Vantaan kaupungin valmennustaloilla järjestetään retkiä, yhteisiä ilmaisia ruokailuja, tutustumiskäyntejä, juhlapyhien aikoihin erityisohjelmaa esimerkiksi kisailuja. Opinnäytetyön tulosten perusteella oheistoimintaa voisi kuitenkin olla vielä enemmän.

Sosiaaliohjaus Vantaan kaupungin valmennustaloilla toimii matalan kynnyksen periaatteella. Asiakkailta on halutessaan mahdollisuus keskustella sosiaaliohjaajan kanssa aina kun siihen on tarve ja sosiaaliohjaajalla on aikaa. Sosiaaliohjaajat tapaavat asiakkaat ennen kuntouttavan työtoiminnan alkamista kartoittaakseen kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat ja tehdäkseen asiakkaiden kanssa sopimuksen kuntouttavasta työtoiminnasta. Sosiaaliohjaajat pitävät asiakkaiden ja pajaohjaajien kanssa jaksoarviointikeskustelut lähtökohtaisesti kerran jokaisen kuntouttavan työtoiminnan jakson aikana. Yleisimpiä sosiaaliohjaajien kanssa keskusteltavia asioita ovat etuudet, työskentely pajatoiminnassa,

päihhteet, asuntohaut ja jatkopolut. Hieman yli 70% vastaajista oli tavannut sosiaaliohjaajaa työtoiminnan aikana ja 85% koki saavansa tarvittaessa sosiaaliohjausta.

TAULUKKO 6. Kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan asiakaslähtöisyydestä

Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus

Kyselyyn vastaajista 14 kertoi olevansa kuntouttavassa työtoiminnassa pakon sanelemana tai aktiivimallin takia, joka oli kolmanneksi yleisin mainittu syy kuntouttavassa työtoiminnassa olemiselle. Työntekijälle palkitsevia asiakaspolkuja ovatkin usein ne, joissa ihminen tulee työtoimintaan ”pakon sanelemana” ja löytää hyvän jatkopolun tai voimaantuu toisten ihmisten seurassa. Yksi tutkimuksen alkuvaiheessa haastatelluista kertoi vastahankaisuutensa häviämisestä seuraavasti:

”A:alkuun olin paljon sitä vastaan, suoraan sanoen mua vitutti suunnattomasti tulla starttiryhmään. Mut pakotettiin tälle kurssille. Nyt tähän mennessä tullut siihen tulokseen, että jos mä en olis tällä kurssilla, todennäköisesti vaan himassa makaisin ja kattosin telkkaria tai olisin tekemättä yhtään mitään, niin siihen nähden tää on ollut vallan hyvä vaihtoehto.”

Asiakkailta kysyttiin myös kokevatko he, että heidän on pakko olla työtoiminnassa karenssin välttämiseksi ja 35 prosenttia vastasi kyllä. Yksi haastatelluista kuvasi

työtoiminnan huonoja puolia seuraavasti ” se että jos on sellasia ihmisiä, jotka ei todellakaan halua mihinkään...niin on aika raakaa, että sanotaan että sä joko menet tai sitten rahat poikki. Kyllä se raha tulee jostain kuitenkin anyway ja turhaa lähteä sellaseen paikkaan, jossa vituttaa olla. että pitää aamulla repii hyvä naama kallosta ja laittaa se naama väärinpäin. Saattaa olla rajoitteita myös. Jotain sairauksia, ruumiin tai psyykkisiä mutta ei oo vaan menny hakemaan itelle apua ”

Kieltäytyessään työtoiminnasta, menettää asiakas työttömyysetuuden. Aktivoinnin ja työtoiminnan kielteisenä taloudellisena seurauksena saattaa olla työmarkkinatuen määrän lasku luvattomien poissaolojen tai kuntouttavan työtoiminnan keskeyttämisen takia. Nämä ovat tietysti asiakkaan omasta toiminnasta riippuvia asioita, mutta elämänhallinnallisten ongelmien kanssa painivat asiakkaat saattavat ajautua entistä suurempaan ahdistukseen sanktioiden takia.

Asiakkaiden sanoittamat kehitysehdotukset

Asiakkaat ilmaisivat kuntouttavaan työtoimintaan ja sen kehittämiseen liittyviä parannusehdotuksia haastatteluissa ja lomakevastauksissa. Haastatteluissa ei suoraan kysytty kehitysehdotuksia mutta asiakkailta kysyttiin mitä tukea kuntouttavassa työtoiminnassa voitaisiin tarjota enemmän. Asiakkaat toivoivat ryhmädynamiikkaan panostamista tekemällä enemmän yhteisiä juttuja ja ohjaajien toimintaan liittyen toivottiin huolellisempaa perehdytystä uusille asiakkaille. Kuntouttavan työtoiminnan ”pakko” aspektiin liittyvä toive ilmaistiin seuraavasti: ”halu työtoimintaan tuloon pitäisi lähteä ihmisestä itsestä niin on parempi mahdollisuus päästä eteenpäin työllisyyspolulla”. Myös jatkopolkujen työstämisestä peräänkuulutettiin: ”vielä enemmän urasuunnittelua, jos kuntouttava työtoiminta loppuu ilman jatkopolkua, niin liian helposti putoo takas toimeksi...pitäis olla systeemi, jossa työtön ei pääse jämähtämään kotiin taas...kestää liian pitkään ennen kuin pääsee taas aktivoinnin pariin”.

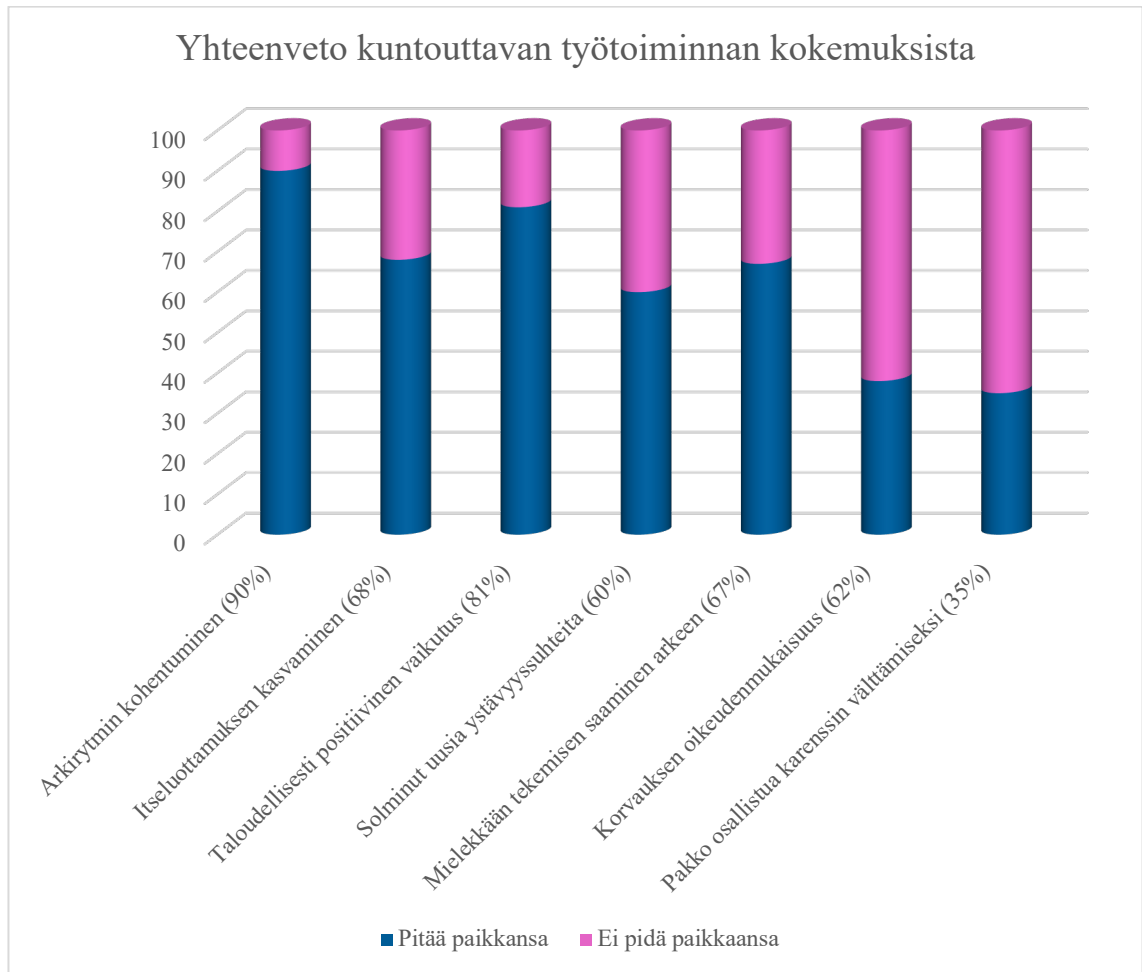
Kyselylomakkeessa asiakkailta kysyttiin, mitä tukea mielestäsi voitaisiin tarjota enemmän asiakkaille ja miten työtoimintaa mielestäsi voitaisiin kehittää. Kyselylomakkeessa kehitysehdotusten volyymi oli huomattavasti suurempi koska vastaajiakin oli enemmän. Useampia samankaltaisia vastauksia on yhdistetty tulosten helpompaa esittelyä varten. Useampi asiakas ilmaisi toiveen isommasta panostuksesta jatkopolkujen miettimiseen ja

nimenomaan konkreettisten jatkokolkujen. ”työtoiminnan pitäisi johtaa johonkin konkreettiseen kuten palkkatukeen eikä takaisin kortistoon”. Myös täysin vastakkainen mielipide ilmaistiin kehitysehdotuksena useamman ihmisen toimesta. Liikaa jatkokolkujen miettimistä kokevat ihmiset mainitsivat myös, että omalla kohdalla työllistyminen ei tällä hetkellä ajankohtaista, jonka takia jatkokolkujen miettiminen turhauttaa. Useampi asiakas toivoi, että kuntouttavassa työtoiminnassa olemisen pitäisi olla taloudellisesti kannattavampaa asiakkaalle. Yleisen viihtyvyyden parantamiseen liittyviä ehdotuksia tuli joitakin, tilojen paremmin puhtaana pitäminen esimerkkinä. Asiakkaat toivoivat mahdollisuutta tehdä työpaikalla omia enemmän omia töitä tai projekteja. Yhteensä kymmenen asiakasta ehdotti, että työtoiminnassa olisi joko enemmän tekemistä tai työskentelyn pitäisi olla monipuolisempaa. Toimettomuus tai monotooniset työtehtävät eivät varmasti edistä työmotivaatiota.

Asiakkailta kysyttiin mitä tukea työtoiminnassa voitaisiin tarjota enemmän. Myös tähän kysymykseen parempi taloudellinen tuki sai useamman vastauksen. Kyselyyn vastasi 16 maahanmuuttajaa, joista seitsemän toivoi enemmän suomen kielen opiskelua valmennustaloilla. Paikan päällä olevaa neuvontaa toivottiin muun muassa velka-asioihin ja terveysasioihin. Neljä vastaajaa toivoi enemmän virkistystoimintaa, joista kaikki olivat liikunnallisiin asioihin liittyviä ehdotuksia. Kolme vastaajaa toivoi, että ihmisten yksilölliset tarpeet voitaisiin huomioida paremmin ja yksi heistä ilmaisi toiveen seuraavasti: asiakkaiden yksilöllisyys ja sairaudet voitaisiin huomioida paremmin ja antaa enemmän vastuuta, jotta tuntisi itsensä ihmisarvoiseksi”. Mielenterveyteen liittyvä tuki oli yksin eniten ehdotuksia saaneista ja pari ehdotuksessa toivottiin paikalle päivystävää psykologia. Jatkokolkuihin liittyä tuki sai ehdotuksia kuten opiskeluun liittyvä neuvonta.

Taulukossa numero 7 on koottu yhteenvetona Vantaan kaupungilla kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden kokemuksia. Lähes kaikki Vantaan kaupungin valmennustaloilla olevat asiakkaat kokevat arkirytmien parantuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä. Tulosten perusteella voidaan sanoa, kuntouttavalla työtoiminnalla on itseluottamusta parantava vaikutus sekä kuntouttavan työtoiminnan kautta asiakkaalla on mahdollisuus saada mielekästä tekemistä arkeensa. Tulosten mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla on sosiaalista osallisuutta edistävä vaikutus, sillä toiminnan myötä tutustuu uusiin ihmisiin ja on mahdollisuus luoda uusia ystävyyssuhteita.

Suurin osa asiakkaista kokee kuntouttavasta työtoiminnasta saatavan korvauksen epäoikeudenmukaisena ja se on selkein negatiivisena pidettävä kokemus. Vaikka kuntouttavasta työtoiminnasta saatava rahallinen korvaus koetaan positiivisena asiana, ei se kuitenkaan asiakkaiden mielestä ole riittävä. Vaikka suurin osa asiakkaista ei koe kuntouttavan työtoimintaan osallistumisen olevan pakollista karenssin välttämisen takia, yli kolmas kuitenkin näin kokee ja se on mielestäni iso lukema.

TAULUKKO 7. Yhteenveto kuntouttavan työtoiminnan kokemuksista

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Pitkäaikaistyöttömän pitkä matka työllistymiseen

Opinnäytetyön tuloksissa tulee selkeästi esille asiakkaiden moninaiset elämäntilanteet ja pitkäaikaistyöttömien vaikeat näkymät työllistymisen suhteen. Vaikka eniten mainittu yksittäinen tavoite kuntouttavalle työtoiminnalle on työllistyminen, asiakkaiden mainitsemista tavoitteista ainoastaan neljännes liittyi suoranaisesti työllistymiseen tai jatkopolkuun. Suurin osa tavoitteista liittyy täysin muihin asioihin kuten elämännhallinnallisiin tavoitteisiin. Olen kuullut eri foorumeissa ihmettelyä siitä, miksi tulokset ja siirtymät työelämään ovat niin huonoja. Työtoiminnassa olevien ihmisten kunto ja työtoiminnalle asettamat tavoitteet kertovat täysin muusta, kuin lähellä työelämää olevista ihmisistä. Vaikuttaa, että asiakasryhmää ei täysin tunneta ja odotukset kuntouttavalle työtoiminnalle ovat epärealistiset. Tutkimuksen tuloksia katsoessa on toki otettava huomioon se, että kaikki tutkimukseen osallistuneet asiakkaat ovat kuntouttavassa työtoiminnassa Vantaan kaupungin valmennustaloilla, jotka ovat matalan kynnyksen työtoimintapaikkoja, eivätkä kunnolla edusta kaikkia Vantaalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita.

Työllisyyspalveluissa eri työvaiheissa mukana olevat työntekijät ovat orientoituneet jatkokopulähtöisesti työntelyssään. Asiakkaiden ja työntekijöiden sanoittamat tavoitteet voivat olla hyvinkin erilaisia. Asiakas voi olla tyytyväinen tilanteeseensa, eikä ymmärrä miksi työntekijät painottavat jatkopolkuja sisältäviä vaihtoehtoja. Myös itseni tuloksissa yllätti se, kuinka monen kohdalla työllistyminen ei ole realistista tai ajankohtaista. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan pitää onnistuneena monella muullakin mittarilla kuin ainoastaan palkkatyöhön työllistymisen mittarilla. (Pihl 2012, 20). Kuntouttavan työtoiminnan työllistävä vaikutus on ollut vähäinen, mutta hyödyttää jollain tavalla lähes kaikkia osallistujia ja näin ollen myös yhteiskunnallinen hyöty on olemassa (Rauvola, L. 2009).

Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella moniongelmaisuus vaikuttaa olevan yleistä kuntouttavassa työtoiminnassa olevilla asiakkailla ja matka työllistymiseen on pitkä. Yli

40 prosentilla asiakkaista puuttuu tai on vanhentunut koulutus, yli 30 prosentilla vastanneista asiakkaista ei ole työkokemusta lainkaan. Työskennellessä kentällä, vastaan saattaa tulla yli 50-vuotiaita asiakkaita, joilla ei ole työkokemusta ollenkaan. Tutkimukseen osallistuneista asiakkaista vain alle puolet kokee pystyvänsä täysipäiväiseen työhön tällä hetkellä. Työllistymistä vaikeuttaa myös pitkä, keskimäärin 6,5 vuoden pituinen työttömyysaika.

Koulutuksen puuttumisen tai vanhenemisen ja työkokemuksen puuttumisen lisäksi on muitakin tekijöitä. Asiakkaista 40 prosentilla heikko fyysinen terveydentila vaikeuttaa elämää. Joka viidennellä elämää hankaloittaa velat, joka kymmenennellä päihteet, joka neljännellä mielenterveydelliset asiat kuten masennus, ahdistus tai paniikkihäiriö. Vastajat ovat olleet keskimäärin 6,5 vuotta työttömänä ja alle puolet kyselyyn vastanneista pitkäaikaistyöttömistä kokee pystyvänsä täysipäiväiseen työhön tällä hetkellä. Moniongelmaisuudesta kertoo selkeästi se, että työllistymistä rajoittavia tekijöitä mainittiin yhteensä yli 200, 80 kysymykseen vastanneen asiakkaan toimesta.

Asiakkaiden ja vastuuvirkailijoiden tekemien työllistymissuunnitelmien sekä oman työkokemuksen perusteella päihdeongelmat ovat suhteellisen yleisiä kuntouttavassa työtoiminnassa olevilla pitkäaikaistyöttömillä. Päihdeettömyys ja sen tukeminen on mainittu huomattavasti useammin tavoitteena aktivointisuunnitelmissa kuin mitä asiakkaat vastasivat kyselyssä. Asiakkaiden itse sanoittamissa tavoitteissa ainoastaan kaksi mainitsi päihdeettömyyteen liittyvät tavoitteet. Ongelma on olemassa ja yleinen mutta ilmeisen vaikea myöntää.

Ihminen, joka on valmis sitoutumaan päihdeettömyyteen, saa kuntouttavasta työtoiminnasta tukea siihen arkirytmien ja tekemisen kautta. Kuntouttavan työtoiminnan edellyttämä päihdeettömyys antaa syyn olla arkisin selvin päin ja kuntouttavan työtoiminnan tarjoama tekeminen tuo päiviin täytettä, joka helpottaa päihdeistä erossa pysymistä. Ihminen, joka ei halua tai onnistu sitoutua päihdeettömyyteen, jää pyörimään kuntouttavan työtoiminnan ja keskeytysten kierteeseen ja elämäntilanne tai työllisyystilanne ei edisty. Kuntouttavaan työtoimintaan ei tulisi ohjata akuutista päihdeongelmasta kärsiviä ihmisiä mutta todellisuus on toinen. Keskeytykset päihdeiden takia ja päihdehoitoon ohjaamiset ovat yleisiä.

Pihl spekuloi, että onko olemassa tunnistamatonta työkyvyttömyyttä pisimpään työttömänä olleiden ytimessä. Yksi tällainen tunnistamaton elementti on päihteiden käyttö, joka estää työllistymisen mutta ei virallisesti käy sairaudesta ja vie asiakasta sairauteen liittyvien tukien pariin. Kuntouttavalla työtoiminnalla on myönteisiä vaikutuksia ihmisen päihteidenkäyttöön, (Pihl 2012, 22-23). Pihl totesi päihteiden väärinkäytön olevan yleinen asia, sillä yli puolella 48:sta hänen tutkimukseen osallistuneesta henkilöstä oli päihdeongelma. (Pihl 2012, 52).

8.2 Työtoiminta voimaannuttaa ja ehkäisee syrjäytymistä

Opinnäytetyön aineisto kertoo selkeästi, että työtoiminnan tuoma sosiaalisuus vahvistaa voimaantumista. Asiakkaiden mainitsemista tavoitteista työtoiminnalle ainoastaan 4 mainitsi tavoitteeksi sosiaalisen osallisuuden lisäämisen. Havaintojeni mukaan sosiaalisen osallisuuden lisääminen on aktivointisuunnitelmissa kuitenkin yksi yleisimmistä tavoitteista kuntouttavalle työtoiminnalle. Kuntouttavan työtoiminnan koettuja vaikutuksia katsottaessa kuntouttavan työtoiminnan sosiaalinen vaikutus vaikutti mittavalta. Asiakkailta kysyttiin avoimella kysymyksellä mitä hyötyä olet saanut elämääsi kuntouttavan työtoiminnan myötä ja 13 ihmistä mainitsi sosiaalisen edun, joka oli arkirytmien jälkeen toiseksi eniten vastauksia saanut kategoria. Myös THL:n 2010 raportissa sosiaalisten suhteiden luominen oli yksi vähiten mainituista tavoitteista, vaikka myöhemmin esiintyi yhtenä keskeisimmistä tekijöistä kuntouttavan työtoiminnan merkityksistä keskusteltaessa. Mahdollisesti ihmiset eivät sanoita sosiaalisen osallisuuden lisäämistä tavoitteekseen, koska yksinäisyyden kertominen ääneen on vaikeaa ja asian käsittely työntekijöiden kanssa voi tuntua epämiellyttävältä.

Sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden lisääntyminen, osallisuuden tukeminen, sekä mielekäs tekeminen ja säännöllinen arki näyttäytyivät tärkeinä voimaantumista lisäävinä tekijöinä. Tutkimukseni aineisto tukee sosiaalisten suhteiden, yhteisöllisyyden, arjen mielekkyyden ja säännöllisyyden olevan asiakkaille tärkeimpiä työtoiminnan mahdollistamia hyötyjä. Mäntyneva ja Hiilamo totesivat tutkimuksessaan, että harva työtoiminnan asiakkaista tapaa toisiaan työtoiminnan ulkopuolella. Tähän tutkimukseen osallistuneista asiakkaita selkeästi yli puolet olivat solmineet ystävyys-suhteita työtoiminnassa ja hieman alle puolet asiakkaista tapaavat muita asiakkaita myös työtoiminnan ulkopuolella.

Tutkimustulokset viittaavat siihen, että työtoiminnan myötä luodaan oikeita pysyviä ystävyyssuhteita ja sosiaalisia verkostoja.

Yksi opinnäytetyön selkeimmistä tuloksista kertoo itseluottamuksen noususta kuntouttavan työtoiminnan myötä. Yli kaksi kolmasosaa vastaajista oli kokenut itseluottamuksena nousseen kuntouttavan työtoiminnan aikana. Työntekijänä tämä tulos ei yllätä koska olen nähnyt itseluottamuksen kasvun useiden kohdalla rohkaistumisena sosiaalisessa kanssakäymisessä tai tavassa, jolla ihminen alkaa huolehtia itsestään ja ulkoisesta olemuksestaan paremmin.

8.3 Asiakkaiden näkökulmasta työtoimintaa toteutetaan asiakaslähtöisesti

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan sanoa, että kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan Vantaan kaupungin valmennustaloilla asiakkaiden mielestä asiakaslähtöisesti. Ylivoimaisen iso osa asiakkaista koki ohjaajien olevan hyvin läsnä pajatoiminnassa sekä suoriutuvan hyvin tehtävistään. Suurin osa asiakkaista koki myös saavansa tarpeeksi vastuuta kuntouttavan työtoiminnan tehtävissä. Asiakaslähtöisyyden kannalta toiminnan suunnitteluun osallistumisessa olisi parantamisen varaa. Asiakkaat eivät kokeneet voivansa vaikuttaa valmennustalojen toiminnan suunnitteluun. Asiakkaiden osallistaminen toimintojen suunnitteluun paremmin voisi lisätä kokemusta kuntouttavan työtoiminnan mielekkyydestä ja sitouttaa asiakkaita toimintaan enemmän. Iso osa asiakkaista koki voivansa vaikuttaa työtoimintapaikan valintaan ja yli 80 prosenttia asiakkaista koki, että kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan asiakaslähtöisesti ja voisi suositella toimintaa ystävälle.

9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvään tieteelliseen käytäntöön sisältyy hyvien tieteellisten toimintatapojen noudattaminen luotettavuuden ja eettisyyden takaamiseksi. Toimintatapojen mukaan tutkijan tulisi toimia rehellisesti, huolellisesti, avoimesti ja vastuullisesti tutkimuksen eri vaiheissa. Tiedonhankinta ja tutkimusmenetelmien tulisi olla eettisesti kestäviä ja avoimia. Tutkimuksen tulee olla hyvin suunniteltu ja toteutettu niin että muiden tutkijoiden työ otetaan huomioon. (Kuula 2006, 34-35.) Opinnäytetyötä tehdessäni minun on täytynyt huolehtia siitä, että oma kokemukseni ja näkemykseni aiheesta ei vaikuta tutkimuksen tuloksiin. Kaikki opinnäytetyötä varten haastatellut ja kyselyyn vastanneet asiakkaat ovat kuntouttavassa työtoiminnassa Vantaan kaupungin valmennustaloilla ja eivät edusta kaikkia Vantaalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita.

Haastateltavilta saatavaa aineistoa käsitellään eettisten periaatteiden mukaisesti eli luotamuksellisesti. Saatua aineistoa tullaan käsittelemään pelkästään opinnäytetyössäni, jonka jälkeen koko aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua helmikuussa 2020. Tutkimukseen osallistuvien asiakkaiden anonyymiteetin säilyminen varmistetaan myös hävittämällä tunnistetiedot aineistosta jo litterointivaiheessa. Tutkittavien itsemääräämisoikeus huomioidaan informoimalla heitä tutkimuksen tarkoituksesta. Haastatteluun suostuville henkilöille kerrotaan aineiston käsittelystä ja heiltä kysytään lupa aineiston käyttämiseen etukäteen. Haastatteluun osallistuvilta pyydetään suostumus kirjallisesti ennen haastattelun alkua.

10 POHDINTA JA KEHITYSEHDOTUKSET

Iso osa pitkäaikaistyöttömien ytimestä on hyvin kaukana työelämästä. Halua työllistymiseen kuitenkin löytyy koska neljä viidestä vastaajasta haluaisi olla palkkatyössä. Alhainen koettu kykeneväisyys täysipäiväiseen työhön, lähtökohtaisesti muuhun kuin työllistymiseen liittyvät tavoitteet sekä iso kynnyks työn hakemiseen hankaloittavat työllistymistä, vaikka halua löytyykin. Tulokset kertovat myös pitkäaikaistyöttömien asiakaskunnan heterogeenisyydestä tässä asiassa koska useampi vastaaja toivoi nimenomaan isompaa panostusta konkreettisten jatkopolkujen miettimiseen.

Isolla osalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevista asiakkaista on terveydellisiä rajoitteita ja he eivät kykene täysipäiväiseen työhön vaikka tulosten perusteella halua työllistymiseen on. Oman työkokemukseni ja uravalmentajien kanssa tehdyn yhteistyön pohjalta minulle on jäänyt sellainen mielikuva, että osatyökykyistä työvoimaa ei osata hyödyntää avoimilla työmarkkinoilla. Välityömarkkinoiden kehittäminen osatyökykyisten työllistymisen parantamiseksi yhdessä yritysmaailman kanssa toisi mukanaan isoja etuja, kuten työttömyyden haittavaikutuksien väheneminen, valtion ja kuntien työttömyyteen ja siihen liittyviin lieveilmiöihin uppoavien kustannuksien pieneneminen. Kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun ja palkkatukityön lähentäminen suhteessa toisiinsa sekä lähentäminen avoimia työmarkkinoita kohtaan voisi auttaa pitkäaikaistyöttömien työelämään siirtymistä. Tämä vaatii työmarkkinoilta parempaa ymmärrystä työntekijän rajoitteista.

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään Vantaalla työllisyyspalveluiden alaisuudessa. Opinnäytetyön tulosten perusteella asiakkaiden realiteetit ja tavoitteet ovat kuitenkin usein kaukana työelämästä. Isolta osin huonokuntoisille ja työkyvyttömille asiakkaille tarjotaan uravalmennusta, cv:n tekoa ja rekrytointimessuille osallistumista, vaikka olisi isompi tarve velkaneuvonnalle, päihdepalveluille tai kuntoutuspalveluille. Toki kuntouttavassa työtoiminnassa oleville asiakkaille järjestetään sosiaaliohjausta ja ajoittain infoja esimerkiksi velkaneuvonnasta. Sosiaaliohjauksen resurssit ovat kuitenkin rajalliset ja kattavat lähinnä etuuksien maksuun liittyvän avun sekä pyrkimyksen ohjata asiakkaan oikeiden palvelujen piiriin. Opinnäytetyön tulosten perusteella tiiviimpi yhteistyö sosiaalipalveluiden kanssa olisi hyödyttävää asiakkaiden kannalta.

Kuntouttavan työtoiminnan lakia ollaan paraikaa uudistamassa kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä ja tuottamista koskevan säätelyn osalta. Lakiuudistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaille tarjottavaan tukeen ja ohjaukseen. Tälläkin hetkellä asiakkaiden kanssa tehtäviin työllistymissuunnitelmiin kirjataan kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet ja uudistuksen myötä suunnitelmiin kirjattaisiin myös asiakkaalle annettava tuki ja ohjaus kuntouttavan työtoiminnan ajaksi. Lakiuudistuksessa myös kiinnitetään huomiota siihen, että kuntouttavaan työtoimintaan ohjataan ainoastaan ihmisiä, jotka eivät kykene osallistumaan julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin tai työhön. (Työttömien keskusjärjestö 14.12.2018. Lausunnot. Kuntouttavasta työtoiminnasta lakimuutos viireillä.)

Kuntouttava työtoiminta on ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukainen palvelu ja siihen liittyviin sanktioihin halutaan puuttua. Tällä hetkellä kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisestä tai kuntouttavan työtoiminnan keskeytymisestä saattaa seurata karenssi. Kyse on sosiaalisesta kuntoutuksesta, josta pitäisi olla oikeus kieltäytyä. Kuntouttavan työtoiminnan kokonaiskesto on haluttava myös asettaa maksimiraja, jonka jälkeen kunnan on ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin. Muuna toimenpiteenä olisi esimerkiksi mahdollisuus tukityöhön tai työ- ja toimintakyvyn arvioon ja sitä kautta eläkejärjestelyihin tai kuntoutukseen eikä henkilö olisi velvoitettu aktiivitoimenpiteisiin. (Työttömien keskusjärjestö 14.12.2018. Lausunnot. Kuntouttavasta työtoiminnasta lakimuutos viireillä.)

Olen työskennellyt Vantaan kaupungilla kuntouttavan työtoiminnan parissa lähes kuusi vuotta ja kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat kasvaneet joka vuosi. Vuodelle 2020 on asetettu myös 10 prosentin kasvutavoite. Toteutuessaan lakimuutos korostaisi sosiaalityön merkitystä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Vantaan kaupungin osalta lakimuutoksen mukainen kuntouttavan työtoiminnan tarjoaminen, asiakasmäärien kasvamisen myötä heikentyneet sosiaaliohjauksen resurssit, edelleen jatkuva kasvupaine asiakasmäärissä sekä kuntakokeilun tuomat uudet asiakkaat vaikuttavat yhdistelmältä, jonka yhteensovittaminen vaatii isoja toimenpiteitä.

Opinnäytetyön tekemisen prosessi on ollut pitkä ja ajoittain raskaskin. Iso osa opinnoista ja sitä osana olevasta opinnäytetyöstä on tehty työnteon ohessa. Matkalle on mahtunut myös esikoislapsen syntymä ja jälkikäteen ajateltuna, opintovapaiden parempi hyödyntäminen olisi nopeuttanut sekä helpottanut opinnäytetyön ja opintojen kulkua.

Oma työkokemus ja opinnäytetyön tuttu aihe on ollut sekä positiivinen, että negatiivinen asia. Työnteon kautta aiheeseen herännyt kiinnostus ei ole heikentynyt prosessin aikana mutta on ollut päiviä, jolloin pitkän työpäivän jälkeen samojen teemojen ajatteleva illalla kotona on tuntunut raskaalta. Oppimisen kannalta kvantitatiivisen tutkimuksen tekeminen on ollut itselleni uusi ja mielenkiintoinen asia.

LÄHTEET

- Aho, P. (1999). *Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Sosiaalialan ammattien vuosikirja 1999.*
- Ahola-Anttonen, P. (2012). *Voimaantumista edistäviä tekijöitä kuntouttavassa työtoiminnassa.* Pro gradu - tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T., Parpo, A. (2004). *Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta -lain sisältö ja vaikuttavuus*
- Alkula, T., Pöntinen, S., Ylöstalo, P. (2002). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät.* Juva: WS Bookwell Oy.
- Antikainen-Juntunen, E. (2006). *Sosiaalityö psykiatrisessa työkyvyn arvioinnissa. Sosiaalityöntekijöiden käsitysten arviointi empowermentin näkökulmasta.* Lisensiaatintutkimus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/76407/lisuri00035.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic analysis & Code Development.*
- Böckerman, H. (2017). *Sosiaalinen kuntoutus työelämäosallisuutta edistämässä.* Diakonia ammattikorkeakoulu. Yamk-opinnäytetyö.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/136602/Bockerman%20Heidi%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Braun, V., Clarke, V. (2006). *Using Thematic Analysis in Psychology: Qualitative Research in Psychology.*
http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/thematic_analysis_revised_-_final.pdf.%20Accessed%20%20Oct%202017
- Eskola, J., Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*
- Forss, M., Kanerva, M., Kanninen, O., Laitio, N., Likki, T. (2013). *Homma hallussa. Elämänhallinta – arjen sanastosta yhteiskuntapolitiikan keskiöön.* Ajatushautomo Tänk. Helsinki: WhyPrint Oy Ab. http://thinktaenk.fi/wp-content/uploads/2013/06/homma_hallussa_web.pdf

- Heikkilä, J., Heikkilä, K. (2005). *Voimaantumisen työyhteisön haasteena*. Porvoo: WSOY.
- Hiltunen, K. (2016). *Työttömien aktivointipolitiikka suomessa 2010-luvulla*. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99392/GRADU-1466516921.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S., Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*
- Hokkanen, L. (2009). *Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina*. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PsKustannus.
- Hämäläinen, J. (1999). *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan*. Kuopio: Kuopion yliopisto
- Ilmonen, K., Kerminen, P., Lindberg, E. (2011). *Työelämäosallisuuden lisääminen on yhteinen asia. Asiantuntijaryhmän ehdotukset heikossa työmarkkina-asetmassa olevien henkilöiden työelämäosallisuuden lisäämiseksi*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-15421.pdf
- Isola, A., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi M., Schneider T., Valtari S. & KetoTokoi (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä tutkimassa*. THL Työpäpöri 33/2017. Helsinki.
- Jansson, A. (2014). *Asiakkaalla langat omissa käsissään läpi kuntouttavan työtoiminnan*, pro gradu.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96435/GRADU-1418305140.pdf?sequence=1>
- Juhila, K. (2006). *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Järvikoski, A. (10.1.2014). *Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet*. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70263/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karjalainen, J., Karjalainen, V. (2010). *Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta*.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80039/4aa5eb26-0e0e-4dac-928e-4597d8c7a8d9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karjalainen, V., Keskitalo, E. (2013). *Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa suomessa*

- Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A., Seppälä, A. (2008). *Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa?* Stakesin raportteja 20. Helsinki: Stakes. <https://www.julkari.fi/handle/10024/75501>. Viitattu 12.9.2014.
- Kavakka, M. & Strand, I. (2008). *”Normaaliin elämänrytmiin” -kuntouttavan työtoiminnan vaikutus yksilön elämänhallintaan.* Sosiologian pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.
- Klem, S. (2013). *Työllistymistä tukeva toiminta, työtoiminta ja työhönvalmennus sosiaalihuollossa.* Kuntakartoitus 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 23/2013. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2013.
- Kotiranta, T. (2008). *Aktivoinnin paradoksit,* väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18004/9789513932503.pdf?sequence=1>
- Kujala, E. (2003). *Asiakaslähtöinen laadunhallinnan malli. Tilastolliseen prosessin ohjaukseen perustuva sovellus terveyskeskukseen.* Väitöskirja. Hoitotieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67266/951-44-5605-X.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.* 1295/2002. Laki julkisesta työvoimapalvelusta. Viitattu 22.11.2017. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021295?search%5Btype%5D=pika&search>
- 189/2001. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Viitattu 15.11.2017. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>
- Lindqvist, T., Oksala, I., Pihlman, M.-R.(toim.) 2001. *Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- Luhtasela, L. (2009). *Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa.* Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lisensiaatintutkimus. Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala. Yhteiskuntapolitiikan laitos, valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=e7fa5820-ad67-4a88-9e11-1ee31427325c>
- Mahlakaarto, S. (2010). *Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa.* Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24957/9789513939922.pdf?sequence=1>
- Mäntyneva P., Hiilamo H. (2017). *Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä.*

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136023/YP1801_Mantyneva%26Hii-lamo.pdf?sequence=2

- Oksanen, E. (2013). *Asiakkaiden osallisuuden kokemuksia ja kehittämisajatuksia kuntouttavasta työtoiminnasta*. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107707/Oksanen_Elisa_HELSENKI.pdf?sequence=1
- Pihl, A. (2012). *Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä*. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37710/URN%3ANBN%3Afi%3A_jyu-201204201560.pdf?sequence=1
- Pehkonen-Elmi, T., Kettunen, A., Surakka, A., Piirainen, K. (2015). *Vaikeasti työllistyville suunnattujen aktivointitoimenpiteiden taloudellinen analyysi*.
- Raivio, H., Karjalainen, J. (2013). *Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat!* Teoksessa Era, T. (toim.): *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* (s. 12–34). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156). https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf
- Rautakorpi, K. (2010). *Arviointi osana kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia. Voidaanko ihmisen voimaantumista havainnollistaa ja arvioida?* Pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23634/URN%3ANBN%3Afi%3A_jyu-201005241912.pdf?sequence=1
- Rauvola, L. (2009). *Realistinen arviointitutkimus turkulaisten työttömien nuorten aktivoinnista*. Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lisensiaattitutkimus. Marginalisaatiokysymysten sosiaalityön erikoisala. Sosiaalipolitiikan laitos. Turun yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=8356d3d1-b82c-458e-8b74-69c45fc73b80>
- Sandelin, I. (2014). THL. Työpaperi. *Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä*. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-154-9>
- Siitonen, J. (1999). *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. Oulu University Library. Oulu. <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>. Viitattu 14.7.2014.
- Tammelin, M. (2010). *Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 31.2010. Helsinki.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* Työ- ja elinkeinoministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Työllisyyden kuntakokeilu. Saatavilla 7.1.2020. <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>

Työttömien keskusjärjestö 18.12.2018. Lausunnot. Kuntouttavan työtoiminnan lakimuutos vireillä.

Saatavilla 5.1.2020. <https://tyottomat.fi/lausunnot/kuntouttavasta-tyotoiminnasta-laki-muutos-vireilla/>

Vesterinen, P. (2006). *Työyhteisön hyvinvoinnin kuvantamisharjoitus*. Teoksessa Pirkko Vesterinen & Juha Arikoski. *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki: WSOYpro

LIITE 1. Haastattelun teemat ja apukysymykset

Haastattelurunko:

Perustiedot

Ikä ja sukupuoli:

Kuinka pitkään työttömänä:

Kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen

1. Kerro hieman taustoistasi, mitä kautta olet tullut työtoimintaan?
2. Miksi mielestäsi tulit kuntouttavaan työtoimintaan?
3. Mitä tavoitteita sinulla on työtoiminnalle?

Kokemuksia

4. Millainen kokemus työtoimintaan osallistuminen on ollut sinulle? Kerrotko siitä?
5. Onko kuntouttava työtoiminta hyvä ratkaisu kohdallasi? Miksi? Jos ei niin miksi ei?
6. Oletko kokenut toiminnan itsellesi millään tavalla hyödylliseksi? Jos olet niin millä tavalla?
7. Mikä on mielestäsi ollut parasta työtoiminnassa?
8. Mikä on mielestäsi ollut huonoa työtoiminnassa?

Työympäristö

9. Minkälaisena olet kokenut työyhteisön?
10. Oletko tutustunut uusiin ihmisiin tai saanut uusia ystäviä? Oletko tavannut muita asiakkaita työtoiminnan ulkopuolella?
11. Onko työskentely ollut sinulle mielekästä? Millä tavalla?
12. Minkälainen ilmapiiri pajatoiminnassa on ollut?
13. Ovatko työtehtävät olleet tarpeeksi haastavia tai liian haastavia? Millä tavalla?
14. Onko osaamisesi kehittynyt työtoiminnan aikana? Millä tavalla?

Vaikutukset elämään

15. Koetko työelämävalmiutesi parantuneen työtoiminnan myötä? Milla tavalla?
16. Koetko olevasi lähempänä työelämää? Millä tavalla?

17. Oletko havainnut jotain muutoksia elämässäsi työtoiminnan alettua? Mitä muutoksia?
18. Koetko aktivoituneesi työtoiminnan myötä? Millä tavalla?
19. Onko sinulla säännöllinen päivärytmi? Oletko huomannut muutoksia arkirytmisissäsi? Minkälaisia?
20. Onko työtoiminnassa käymisellä ollut taloudellisia vaikutuksia elämääsi? Minkälaisia?

Tuen tarve

21. Oletko tarvinnut jonkinlaista tukea työtoiminnan aikana? Mitä tukea olet saanut? Mitä tukea erityisesti?
22. Mitä tukea kuntouttavassa työtoiminnassa voitaisiin tarjota enemmän?

Tulevaisuus

23. Onko jatkopolkusi kuntouttavan työtoiminnan jälkeen selkiytynyt? Mitä haluaisit tehdä kun jakso päättyy?
24. Onko suhtautumisesi tulevaisuuteen muuttunut työtoiminnan aikana. Millä tavalla?

LIITE 2. Kyselylomake

Kyselylomake

1/Ikä :

2/Sukupuoli:

3/Mistä maasta olet kotoisin

 4/Työtoimintapaikka

 5/Kuinka kauan olet ollut työttömänä

 6/Mitä tavoitteita sinulla on työtoiminnalle

 7/Kuinka kauan jouduit odottamaan että pääsit työtoimintaan?

 8/Miksi mielestäsi olet kuntouttavassa työtoiminnassa?

 Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

9/Kuunneltiinko toiveitasi mielestäsi tarpeeksi työtoimintapaikan valinnassa?

Kyllä

Ei

Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

10/Onko työtoiminnalla ollut positiivista vaikutusta arkirytmiisi?

Kyllä

Ei

11/Koetko saavasi enemmän aikaiseksi myös kotona työtoiminnan alettua?

Kyllä

Ei

12/Oletko pystynyt hoitamaan työtoiminnan alettua paremmin pajan ulkopuolisia asioita? Kuten esimerkiksi kela asioita tai terveydenhoitoon liittyviä asioita?

Kyllä

Ei

13/Onko osaamisesi kehittynyt työtoiminnan myötä?

Kyllä

Ei

14/Koetko että osaat toimia paremmin työyhteisössä?

Kyllä

Ei

Pajaympäristö, tuki jakson aikana

Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

15/Onko mielestäsi työtoiminnan yhteydessä tarpeeksi virkistystoimintaa?

Kyllä

Ei

16/Oletko päässyt suunnittelemaan pajan toimintaa?

Kyllä

Ei

17/Oletko saanut mielestäsi tarpeeksi vastuuta työtehtävissä?

Kyllä

Ei

18/Ovatko ohjaajat mielestäsi tarpeeksi läsnä pajatoiminnassa?

Kyllä

Ei

19/Oletko tavannut sosiaaliohjaajaa työtoiminnan aikana?

Kyllä

Ei

20/Koetko saavasi tarvittaessa sosiaaliohjausta?

Kyllä

Ei

21/Oletko tavannut uraohjaajaa työtoiminnan aikana?

Kyllä

Ei

22/Koetko saavasi tarvittaessa uraohjausta?

Kyllä

Ei

23/Miten mielestäsi pajaohjaajat suoriutuvat ryhmän ohjaamisesta?

Hyvin

Kohtuullisesti

Huo-

nosti

24/Miten työtoimintaa voitaisiin mielestäsi kehittää?

Tulevaisuudesta

Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

25/Haluaisitko työllistyä?

Kyllä Ei

26/Oletko tehnyt työhakemuksia työtoiminnan aikana?

Kyllä Ei

27/Näetkö itsesi työelämässä vuoden päästä?

Kyllä Ei

28/Entä 5 vuoden päästä?

Kyllä Ei

29/Onko jatkopolkusi selkiytynyt työtoiminnan aikana?

Kyllä Ei

30/Koetko olevasi lähempänä työelämää kuin ennen työtoiminnan aloittamista?

Kyllä Ei

31/Voisitko kuvitella tekeväsi pajaohjaajan työtä?

Kyllä Ei

Työ ja toimintakyvystä

Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

32/Koetko pystyväsi kokopäiväiseen työhön tällä hetkellä?

Kyllä Ei

33/Rajoittaako jokin seuraavista työllistymistäsi? Alleviivaa vastaus/vastaukset

Fyysinen terveydentila
 Masennus, ahdistus tai paniikkihäiriö
 Liiallinen päihteidenkäyttö
 Velat
 Asunnottomuus
 Koulutuksen puuttuminen/koulutuksen vanhentuminen
 Työkokemuksen puuttuminen

34/Joku muu asia? Mikä?

35/Mitä tukea työtoiminnassa voitaisiin mielestäsi tarjota enemmän asiakkaille?

Sosiaalisuudesta

Ympyröi tai alleviivaa vastauksesi

36/Oletko tutustunut uusiin ihmisiin työtoiminnan myötä?

Kyllä Ei

37/Oletko saanut uusia ystäviä työtoiminnan aikana?

Kyllä Ei

38/Oletko tavannut muita pajalaisia työtoiminnan ulkopuolella?

Kyllä Ei

39/Pidätkö muiden ihmisten kohtaamista työtoiminnassa tärkeänä?

Kyllä Ei

Kokemuksista

40/Mitä hyötyä olet saanut elämääsi työtoimintaan osallistumisen myötä?

41/Mitä haittaa työtoimintaan osallistuminen on tuonut sinulle?

42/Oletko saanut mielekästä tekemistä arkeesi työtoiminnan myötä?

Kyllä Ei

43/Onko työtoimintaan osallistumisella ollut taloudellisesti positiivinen vaikutus elämääsi?

Vähän Paljon Ei ole

44/Onko mielestäsi työtoiminnasta saatava rahallinen korvaus oikeudenmukainen?

Kyllä Ei ole

45/Onko työtoiminta mielestäsi liian raskasta?

vaa	Kyllä	Liian helppoa	Sopi-
46/Toteutetaanko mielestäsi työtoimintaa asiakaslähtöisesti?	Kyllä	Ei	
47/Koitko että sinun oli pakko tulla työtoimintaan jotta et saa karenssia?	Kyllä	Ei	
48/Voisitko suositella työtoimintaa ystävillesi?	Kyllä	Ei	
49/Onko itseluottamuksesi vahvistunut työtoiminnan myötä	Vähän	Paljon	Ei ol-
lenkaan			
50/Onko mielestäsi 3 kuukauden kuntouttavan työtoiminnan jakso sopivan	Sopiva	Liian pitkä	Liian
pitkä?			
lyhyt			
51/Onko mielestäsi vuoden maksimiaika per valmennustalo sopiva?	Sopiva	Liian pitkä	Liian
lyhyt			
52/Onko suhtautumisesi työtoimintaa kohtaan muuttunut jakson aikana?	Parempaan suuntaan	Huonompaan suuntaan	Ei ole
muuttunut			
53/Oliko kuntouttava työtoiminta hyvä vai huono ratkaisu sinulle?	Hyvä	Huono	En
osaa sanoa			
Miksi?			

54/Vapaa sana/kommentteja

LIITE 3. Motivointikirje

Hei,

Teen opinnäytetyötä ihmisten kokemuksista kuntouttavassa työtoiminnassa. Toivoisin, että voisit osallistua kyselytutkimukseen, sillä sinulta saatu tieto voi auttaa kehittämään työtoimintaa parempaan suuntaan.

Olen Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelija ja suoritan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen -koulutusohjelmassa

Opinnäytetyön valmistuttua kaikki kyselyihin liittyvä materiaali hävitetään. Kyselyyn osallistutaan nimettömänä eikä sinua voida tunnistaa lopullisessa työssä. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on 2018 marraskuussa.

Annan mielelläni lisätietoja opinnäytetyöhön liittyen.

Ystävällisin terveisin

Juha Koski

juha.koski@student.diak.fi

LIITE 4. Tutkimuslupa

Olen saanut tietoa tutkimuksen tarkoituksista ja tavoitteista. Haastattelussa antamiani tietoja ja näkemyksiäni on mahdollista käyttää tutkimuksessa. Henkilötietojani ei tule esille tutkimuksen julkaisussa. Olen tietoinen siitä, että haastattelut nauhoitetaan sekä haastattelussa antamiani tietoja käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseen. Halutessani saan lisätietoja tutkimuksen tekijältä:

Juha Koski, juha.koski@student.diak.fi

Aika _____

Paikka _____

Allekirjoitus _____